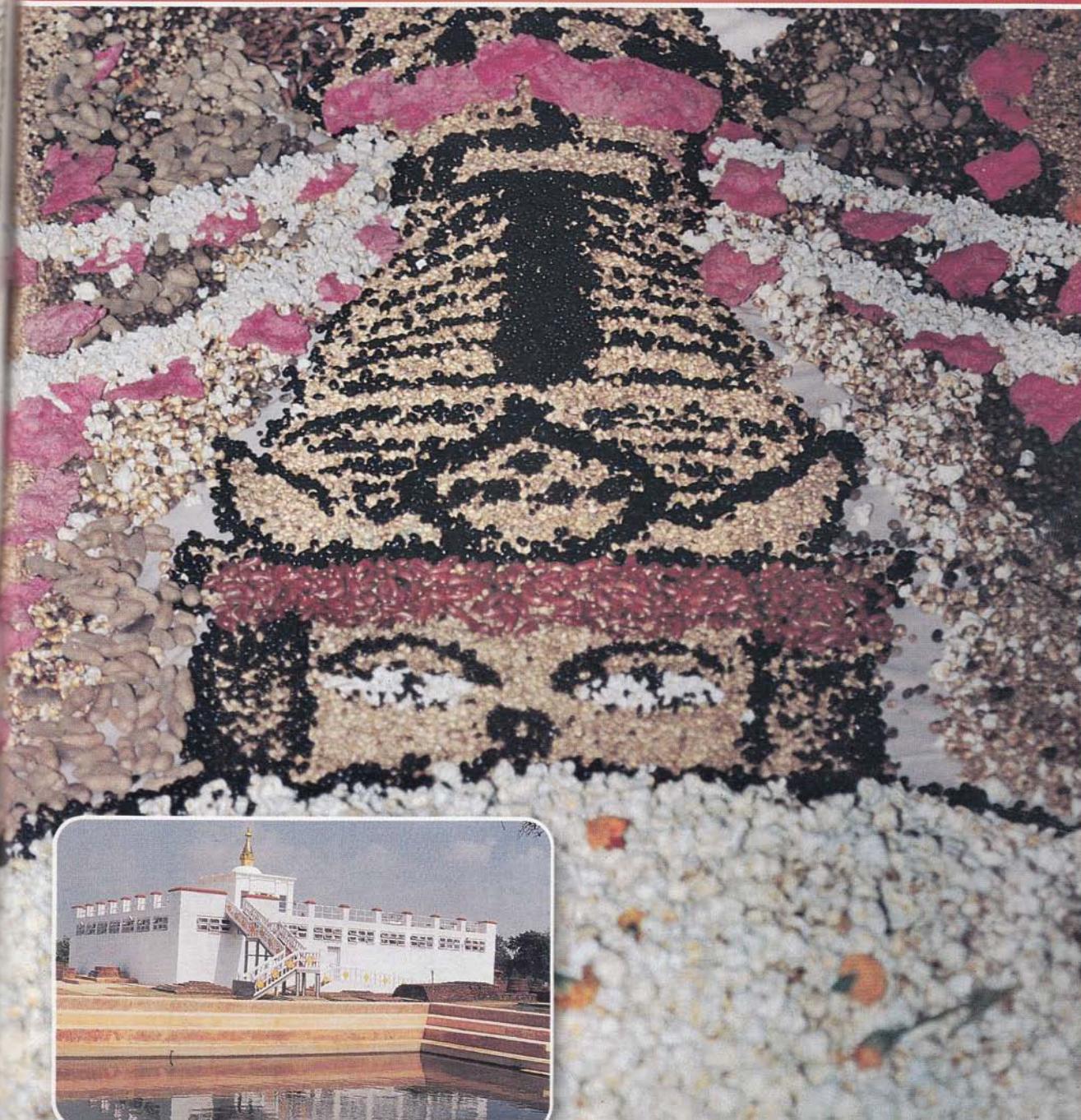

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका

आनन्द भूमि

The Ananda Bhoomi

वर्ष ३२ अंक ८ कातिकपूर्णिमा (सकिमिलापुनिह)

आनन्दकुटी विहार

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका

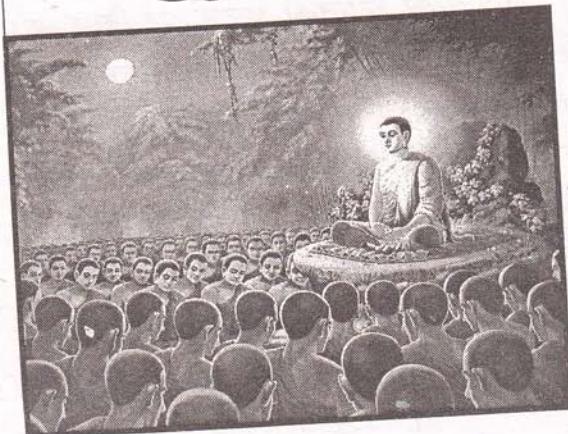
ब.स. २५४८ ने.स. ११२५ सकिमिलापुन्हि २०६९, कात्तिकशुक्लपूर्णिमा

वर्ष ३२ अंक ७

The Ananda Bhoomi A Buddhist Monthly:

Year. 32 No. 7

बौद्ध वचन

सब्बसो नामरूपस्मि - यस्स नत्थि ममायितं ।
असता च न सोचति - स वे भिक्खु ति वुच्चति ॥

नाम-रूप जगतमा जसले ममता राख्दैन जसले केही नपाए
पनि शोक गर्दैन त्यस्तालाई भिक्षु भन्दछ ।

He is a Bhikshu who is free from the desire
to possess people and things, he does not
grieve over what is not.

कार्यालय ठेगाना

आनन्दकुटी विहार गृथि

पोष्ट बम्स : ३००७, आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू
फोन : ४२७१४२०, फ्याक्स : ४२२८०९७
ई-मेल : anandkuti@mail.com.np

वार्षिक रु. १५०/-

एकप्रति रु. १५/-

वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गरी

विषय सूची

१) सम्पादकीय	२
२) पाठक प्रतिक्रिया	३
३) आरम्भण र कार्यकारण सम्बन्ध	४
भिक्षु सुशील	
४) हर्मन हेस्सेको 'सिद्धार्थ' भित्र मैले सिद्धार्थ पाएँ	७
भिक्षु आनन्द	
५) आगम्तुक द्वितीय संयोजनहरू	११
आचार्य श्रीधर राणा	
६) रजनीश : एक बौद्ध विद्यार्थीको आँखामा	१५
जगदीश वैद्य श्रेष्ठ	
७) शील-समाधि-प्रज्ञा	१८
चन्द्रकर्जी शास्य	
८) अग्रश्वाक अर्थात् सारिपुत्र व महामौद्गल्यायन	१९
भिक्षु अमृतानन्द	
९) Vipassana Meditation and World Peace	२१
Bhi. Vivekananda	
१०) Nature of Life	२२
Dr. Ganesh Mali	
११) Creating Sustainable Peace	२५
Ven. Dharma Murti	
१२) Knowledge for happy living	२७
V. Sangharakshit	
१०) बौद्ध गतिविधि	२९

आवरण पृष्ठ

कात्तिकपूर्णिमाका दिन बौद्ध धर्मावलम्बीहरूले
बौद्ध स्तोत्र पाठ गर्दा बनाइने हलिमलिको
पृष्ठभूमिमा मायादेवी मन्दिर ।

नेपालको पहिलो बौद्ध भूमिका प्रतिक्रिया

आनन्दचुन्द्र विष्वार्णि

निर्देशक
भिक्षु कुमारकाशयप महास्थविर

सल्लाहकार
भिक्षु ज्ञानपूर्णिङ महास्थविर
तीर्थनारायण मानन्धर

सठपादक
भिक्षु धर्ममूर्ति

प्रबन्ध सठपादक
संघरत्न शास्त्र
व्यवस्थापक
डा. अनूप श्रेष्ठाचार्य

सहयोगी
श्रा. प्रजारत्न/श्रा. अशोक

आर्थिक व्यवस्थापक
मणिकरत्न शास्त्र

विशेष सहयोगी
विभुवनधर तुलाधर

सहयोगी
मणिकरत्न तुलाधर

वितरण
मिलन श्रेष्ठ

सहयोगी

बुद्धजयन्ती समारोह समिति (श्रीघ.) , भिक्षु मैत्री
महास्थविर (लुमिकी), अ. इन्द्रावती, नरेश वज्राचार्य
(वुट्टवल), सुनकेशरी श्रेष्ठ (बनेपा), सत्यना शास्त्र,
उर्मिला महर्जन, सरिता अवाले, सर्जु वज्राचार्य
(पाल्पा), उत्तम बुद्धाचार्य (पोखरा),
याम शास्त्र (बैती), कृष्णप्रसाद शास्त्र (बागलुङ),
शेखर शास्त्र (नारायणगढ)

आवरण तस्वीर
मिन वज्राचार्य

आवरण सज्जा
सानु तुलाधर

कर्मचुन्द्र सज्जा
नसना कम्प्युटर सर्विस, ४२४७०६५

कुद्रण
सुप्रबाह प्रकाशन प्रा. लि., ४२८०६१४

प्रकाशक
आनन्दकृती विहार गुथि
आनन्दकृती विहार, स्वयम्भू

का.जि.द.नं. ३४/०३४/३५/म.क्षे.हु.नि.द.नं. ५/०५९/६०

सम्पादकीय

दोस्रो विश्व बौद्ध शिखर सम्मेलन सफल होस् !

बुद्ध जन्मभूमि लुम्बिनीमा दोस्रो विश्व बौद्ध शिखर सम्मेलन हुन गइरहेको यस शुभ समाचारले समस्त बौद्ध जगत लगायत शान्तिप्रेमी विश्व समुदायलाई खुसि तुल्याएकै हुनुपर्दछ कि मुलुकमा व्याप्त असहज र अशान्त वातावरणका वावजुद पनि वर्तमान सरकारले यो सम्मेलन आयोजना गर्न लागिपरेको छ। जसले नेपाल र नेपालीको शान्तिको चाहनालाई विश्व सामु उजागर गर्नेछ भन्दा अत्योक्ति नहोला। तर सम्मेलनका साथै घोषित कार्यक्रमहरूको इमान्दारिताका साथ सफल कार्यान्वयन गर्न र हुन सकेमा मात्र ती उजागर हाम्रो मनोकाङ्क्षा हो भन्ने कुरामा विश्व समुदायलाई विश्वस्त तुल्याउन सकिन्छ नव शान्तिप्रेमी विश्व समुदायलाई यसले भ्रम सृजना गर्ने शैलीको भान हुन जान सक्ने कुरामा आयोजकहरू सजग र सचेत हुनै पर्दछ। किनभने २०५५ मा सम्पन्न प्रथम विश्व बौद्ध शिखर सम्मेलनबाट पारीत घोषणापत्रका बुँदाहरूमध्ये मायादेवीको मन्दिरको पुनःनिर्माणबाहेक कुनै पनि काम हुन सकेको थिएन। उक्त घोषणापत्र अनुसार गुरुयोजना पूरा गर्न एउटा अन्तर्राष्ट्रिय बोर्ड गठन गर्नु पर्ने, बौद्ध विश्वविद्यालयको स्थापना, प्रत्येक दुई वर्षमा शिखर सम्मेलन हुनुपर्ने, अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निर्माण, कोषलाई अविच्छिन्न उत्तराधिकार भएको स्वशासित संस्था बनाइनुपर्ने, बुद्धको जीवनसँग सम्बन्धित कपिलवस्तु र नवलपरासी जिल्लामा अवस्थित तिलौराकोट, रामग्राम र देवदहको पनि उत्खनन् र विकास गर्नुपर्नेलगायतका कुरा उल्लिखित थियो। तसर्थ विगतमा भएका कमी कमजोरीहरूलाई दृष्टिगत गरेर आगामी सम्मेलनबाट निस्कने फलहरूको सही मुल्याङ्कन, समायोजन र परिभोगन समस्त नेपालीले गर्न पाओस्। नेपाल र नेपालीले शान्ति र सुखको श्वास फेर्ने पाओस्। यही नै आनन्दभूमि परिवारको शभकामना र प्रार्थना छ।

पाठक प्रतिक्रिया

आनन्दभूमिमा समयोचित सुधार हुनु जरुरी

सर्वप्रथमतः आनन्दभूमि बौद्ध मासिक सवा बत्तीस वर्षदेखि निरन्तर र अटुट तबरले प्रकाशित हुंदैआइरहेकोमा आभारका साथ साधुवाद टक्याउन चाहन्छु। आनन्दभूमिले बौद्ध जागरण त्याउनमा ठोस योगदान पुऱ्याउँदै आएको कुरामा हुइ मत हुन सक्दैन। तर पनि जुन गतिमा यसको उन्नति र प्रगति हुनु पर्ने हो सो हुन नसक्नुमा यसको आफै छुँडै आन्तरिक कारण हुन सक्छ।

सवा तीन दशकको सेरो फेरोमा पुगी पूर्ण युवावस्थामा पुरोको यो पत्रिकाले युवा जोश, जाँगर र उमंग पैदा गर्नु समयको माग भैसकेको छ। समयको बहावसैरै यस पत्रिकाको गुणस्तर कायम गरी यसको क्षेत्रमा व्यापकता त्याउन प्रकाशक एवं व्यवस्थापनपक्ष सल्बलाउनु पर्न सख्त बिला भैसकेको छ। “नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक”को संज्ञा पाईआएको “आनन्दभूमि”ले यथेष्ट बौद्धिक-आध्यात्मिक खुराक दिई पाठक, ग्राहक एवं उत्सुक मुमुक्षुवर्गलाई धित् दिई वर्तमान हिंसा, हत्या र द्वन्द्वयुक्त परिवेशबाट ग्रसित मनस्थितिमा पूर्ण तबरले मानसिक आनन्द दिलाउन सक्नु पर्छ। त्यसरी दिलाउनमा सफलता मिलोस् भन्ने सुभेच्छा व्यक्त गर्दछु। भवतु सब्ब मंगलं।

—कृष्णकुमार प्रजापति
सचिव, नगदेश बौद्ध समूह, नगदेश।

कति सार्थक भयो त बुद्धको तपस्या ???

नेपालमा यस्ता-यस्ता कीर्तिमान व्यक्तिहरूले जन्म लिए जसले नेपालको यश, मान, सम्मान र गरिमा बढाउन आफ्नो भरपुर रगत पसिना भै बगाए। यसमध्ये पनि बुद्ध यस्ता व्यक्तित्व हुन्, जसले आफूसँग भएको यश, आरामलाई त्यागेर नेपालमात्र नभई संसारमा नै

शान्ति फैलाउन अठोट गरे। उनले यसका निम्नि धेरै तपस्या गरे। हुरी, बतास, आँधीबेहरी जस्ता सामान्यदेखि भयझर कष्टसम्म भोगेर बुद्धत्व प्राप्त गरे र आज उहाँले प्राप्त गरेको ज्ञान नेपालमात्र नभई संसारको कुना-कुनामा फैलियो। भगवान् बुद्धको प्रसंग आउँदा उहाँको जन्मभूमि लुम्बिनीको साथै नेपालको पनि नाम अगाडी आउँछ। यसको नाताले नेपाललाई शान्तिप्रिय देशको रूपमा चिनिन्थ्यो। तर बुद्धको शिक्षा नेपालबाटै शुरु भएर पनि नेपालमै निरन्तर जान सकेन। बुद्धले गर्नुभएका ती सबै तपस्या हाल देशमा विकसित भैरहेको असहज बातावरणले खेर गएको छ। उनका ती कठीन प्रयाश अहिले असफल त हुन गएको भान हुन्छ। हत्या-हिंसा, चोरी, डकैती, लुटमार जस्ता दुष्ट क्रियाकलापले नेपालको शान्त बातावरणलाई प्रदूषित पारेको छ। भाइले भाइको विरुद्ध हतियार उठाएका छन्। घरबाट निस्केको मान्छे फर्किनेमा निश्चितता छैन। मर्नु र मार्नु दैनिक समाचार बन्न पुरोको छ। अझ त्यसमाधि संसारमा हुने नयाँ-नयाँ

हत्याकाण्डले हाम्रा बुद्धले के सोच्चा होलान्? के उनको मन छिया छिया परेन होला? हाम्रा यस्ता क्रियाकलापले उनका तपस्यामा एउटा प्रश्नचिन्ह नै खडा भएको छ।

अब के उनको तपस्यालाई सार्थक बनाउने हाम्रो कर्तव्य होइन र? मारकाट जस्ता कार्यले हाम्रो हित हुन्न भने हामी किन यस्ता दुष्कार्य गर्न आफ्नो कदम बढाउँछौ? ? ? यस्तो क्रियाकलाप आजैदेखि नै बन्द गन्यौ भने त संसारकै हित हुन जान्छ। हाम्रा सन्ततिहरूले पनि राम्रो शिक्षा पाउनेछन्। उनीहरूलाई शान्तिको मार्ग देखाउन कठीन नहोला। तसर्थ बुद्धका ती सबै शिक्षालाई मनन गरेर हामी सबै मिलेर आजैदेखि नै शान्तिको आक्षान गरौ। भवतु सब्ब मंगलं!

—जुना वज्राचार्य, नदिपुर, पोखरा
meetjuna@yahoo/hotmail.com

आरम्भण र कार्य-कारण सर्वबन्ध

- भिक्षु सुशील

यो स्वयंसिद्ध सत्य हो कि जीवित मानिसहरूके लागि सबथोक हो । सम्पूर्ण रहश्य जीवित मानिसबाट नै उद्घाटन भईआएका छन् । यसैले मानिसको जीवन अन्य प्राणीको जीवनभन्दा ज्यादा महत्वपूर्ण भनिएको हो । यसितको महत्वपूर्ण जीवनलाई तुँवालोले भै ढाक्न आइपर्ने बाधाहरू, जुन बाहिर र भित्र सक्रिय भैरहेका हुन्छन्, जसलाई बुद्धधर्मले आरम्भण वा आलम्बन (विषयवस्तु) को संज्ञा दिइएको छ, सो सम्बन्धमा केही चर्चा गरौं ।

मानिसहरूका बीच संवादका लागि कुनै न कुनै विषयको आवश्यक हुने गर्दछ । सोही कारण औपचारिक भलाकुसारीका सम्बोधन वा कुनै तत्कालीन घटनाको उत्थान अथवा अन्य जुनसुकै उपायद्वारा आफ्ऊो उपस्थिति जनाउने हो । त्यसो गर्नुकू अभिप्राय हुनेछ, वार्तालाई अधि बढाउन चाहनु । मानिसको मन (चेतना) पनि कुनै न कुनै आरम्भण (विषयवस्तु) सँग संयोग गरि अधि बढाइहेको हुनेछ । यसो भन्नुको अर्थ हो रूप, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श र विचार-कल्पनासँग संयोग हुनबाट जोगिन नसकिने हुँदा सो सो पक्षसँग हुने संयोगको बेला क्रिया-प्रतिक्रिया गरिरहने हो । क्रिया-प्रतिक्रिया मार्फत् अधि बढाई गर्ने क्रममा राम्रा-नराम्रा (कुशल-अकुशल) कार्यमा पनि संलग्न हुन पुगिने हो । यसै क्रमबाट मानिसको जीवन क्रियाशील भैरहेका हुन्छन् । यसै क्रममा बाह्य वा आन्तरिक पक्षसँगको संयोगको बेला लड्ठिने अवस्थामा पुग्दा आफ्ऊो वर्तमान यथार्थलाई जे जसरी बुझनुपर्ने हो सो बुझन नसकिंदा भ्रमित हुन पुगिने हो । आरम्भण (विषयवस्तु) को माध्यम मार्फत् नै भ्रम उत्पन्न हुने गर्दछ, भ्रमित अवस्था आफैमा राम्रो होइन । सोही कारण अभिकरण गर्ने स्वभावको अर्थमा आरम्भण भनिएको हो । अर्थात् अभि (भित्र वा गहिरोको अर्थमा), रमण (रमाउनु, हराउनु, आफ्ऊो वर्तमान यथार्थलाई बुझनबाट टाढा हुनु) । जुनसुकै विषयवस्तुमा लड्ठिन दिएर

आफ्ऊो वर्तमान यथार्थप्रतिको सचेतता हरण गर्ने स्वभाव वा क्षमता बुझाउने शब्द हो अभिरमण । आरम्भणप्रति सतर्क भै त्यसलाई ग्रहण गर्न नसक्दा उत्पन्न हुने अवस्था हो अभिरमण ।

जीवित मानिस आफ्ना ईन्द्रिय वा आयतन (आँखा, कान, नाक, जिङ्गा, काय र मन) हरूको माध्यमबाट प्राप्त हुने अनुभव बोध गर्न ऊ चेतना विक्षिप्त अवस्थामा नपुरोको हुनुपर्नेछ । सामान्य अवस्थामा रहेको बेला ईन्द्रियहरू मार्फत् प्राप्त गर्ने सूचनासँग उसको चेतनाको घर्षण हुँदा सो सो पक्षमा एकाकार भएको अवस्थाले ईन्द्रिय जीवित रहेको जनाउनेछ । जीवित ईन्द्रियको ग्रहणीय क्षमता, विषयवस्तु र चेतनाका बीच योग वा स्पर्शको समय जुन-जुन अनुभव गर्न पुगदछ सो सो लाई निश्चय गर्न (संज्ञानको अवस्थामा पुऱ्याउन) आरम्भणले पनि योगदान दिइरहेको हुनेछ । हरपल आफ्ऊो भूमिका निभाइरहने विषयवस्तुका बाह्यपक्ष र भित्रीपक्षमध्ये बाह्यपक्ष (बहिद्वारम्भण) हरदम चलायमान-परिवर्तन भैरहेका हुन्छन् भने मनभित्र उत्पन्न हुने आरम्भण (अज्ञतारम्भण) ले स्थिर रहेको आभाष दिनेछ । कुनै एक मानिसले बालककालमा कुनै एक घटनाको सामना गर्दा नमिठो अनुभव गर्नुपरेको थियो । त्यसले सो घटनालाई आफ्ऊो चेतना मार्फत् स्मरणमा राखिरहेको छ भने धेरै समयपछि कुनै कारण सो घटनालाई सम्भिक्न पुग्दा अधिल्ला समय गरेका अनुभवहरू, जुन उसले भोगेका थिए त्यसलाई दुरुष्ट दोहोन्याएर अनुभव गर्नेछ, उसको स्मृतिमा उत्पन्न हुनेछ । बाहिरी संसारमा धेरै परिवर्तन आइसके तापनि चेतनासँग सम्बन्धित सो घटनाका पक्षहरू अधिल्ला समय जस्तो रूप, अवस्थामा घटेका थिए पछिल्ला समय त्यहि अनुरूप भएको बोध दिन पुग्नेछ । त्यसरी बोध गर्दाको क्षण ऊ वर्तमानबाट टाढिन गै विगतकालमा पुग्न जाने स्वभाव उत्पन्न गराउनमा सम्बन्धित विषयवस्तुसँगको योगले भूमिका

निभाइरहेको हुनेछ । सामान्य व्यवहारमा त्यस्तो अवस्थालाई पूर्वाग्रह भने गर्दछ भने बुद्धधर्मले उपादान भन्दछ । उपादान वा पूर्वाग्रही अवस्थामा पुऱ्याउन आरम्मणको योगदान हुनेछ ।

आरम्मण आफैमा न त खारब हो न त असल नै हो । स्वतन्त्र भै क्रियाशील रहने आरम्मणलाई ग्रहण गर्ने चेतनाले सो सो विषयवस्तुप्रति आसक्ति जगाउन पुरादा तब त्यसले पीडित तुल्याउने हो । आरम्मणसँग योग हुँदा त्यसप्रति आसक्ति जगाउनबाट बच्नकै लागि तथागत बुद्धले धर्मको उपदेश गर्नुभएको हो । त्यसैले भन्नुभएको हो - 'भिक्षुहरू ! मैले उपदेश गरेको धर्मलाई भव सागर पार गराउने ढुंगाको रूपमा ग्रहण गर । जसरी नदी तर्न प्रयोग गरिएका ढुंगाले आफ्नो हित गरेको भएतापनि त्यसप्रति आसक्त भै बोकी हिंड्ने गरिदैन त्यस्तै नै धर्मलाई बुभन सिक !' जतिसुकै उपयोगी भएतापनि 'धर्म-स्वभाव-आरम्मण'लाई पूर्वाग्रही भै ग्रहण गर्नपुरादा आफै हानी गर्न पुरेछ भने पूर्वाग्रह त्याग गरी साधन र साध्यको कार्य-कारण सम्बन्ध ठम्याएर अपनाउन सकदा राम्रो प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिने हुन्छ । आयतनसँग विषयवस्तुको योग जीवित हुँदासम्म भैरहने प्रकृतिको नियम हो । सो नियम आफ्नो उद्देश्य अनुकूल तुल्याउनका लागि आरम्मण र कार्य-कारण सम्बन्ध ठम्याउन सक्नुपर्ने हो ।

आरम्मणप्रति सचेत भै कार्य-कारण सम्बन्धलाई बुभन नसकिंदा मुख्यतः तीन प्रकारका आसक्तिले चेतनालाई प्रभावित गरेको हुनेछ । ती तीन प्रकारका आसक्तिहरू हुन्

- आयतन (आँखा, कान, नाक, मुख, शरीर र मन) सँग आरम्मण (रूप, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श र विचार-कल्पना) को योग मार्फत् उत्पन्न हुने अनुभव (वेदना) को माध्यम गरी कामसँग सम्बन्धित चेतनालाई विस्तार गरी उत्पन्न हुने आसक्ति ।
- आयतनसँग आरम्मणको योग मार्फत् उत्पन्न हुने रूप (भौतिक जगत) सँग सम्बन्धित चेतनालाई विस्तार गरी उत्पन्न हुने आसक्ति ।
- आयतनसँग आरम्मणको योग मार्फत् उत्पन्न हुने दृष्टि (धारणा-विचार) सँग सम्बन्धित चेतनालाई विस्तार गरी उत्पन्न हुने आसक्ति ।

आयतन र विषयवस्तुको योग हुँदाको समय 'काम, रूप र दृष्टि' सँग सम्बन्धित रहने चेतनाबाट सर्वथा मुक्त भै तटस्थ भावले ग्रहण गर्ने चेतना विकास गर्न मनको मलिनता र मयलरहित मनको भूमिकामाथि निर्भर हुनेछ । काम, रूप, दृष्टिमा आसक्त भै अल्पिकरहेको मन सो सो पक्षसँगको संलग्नताले यथातथ्य थाहा पाउन असमर्थ रहेको हुनेछ । परिवर्तनलाई बुभन नरुचाइएको मन आरम्मणमा अल्फिएर पूर्वाग्रही हुनेछ । कुनै एक व्यक्ति जसले यो देखेको छ कि कुनै भारयुक्त वस्तु माथिबाट तल भर्द्ध, त्यतिकै भारको पक्षी आकाशमा उड्दछ - त्यो तल भर्ने गर्दैन । तब उसको मनमा खुल्दुली जाग्न थाल्दछ कि ती दुबै (पक्षी र वस्तु) को एक समान भए पनि एउटा उड्दछ अर्को तल भर्द्ध, त्यसो किन हुन्छ ? ज्ञानको क्षेत्रमा सो जिज्ञासाले नौलो ढोका खोल्न प्रयत्न गरेको ठहरिन्छ । जिज्ञाशालाई शान्त पार्न खोज प्रारम्भ गर्दा उसले थाहा पाउनेछ कि वस्तुको भार र पृथ्वीको गुरुत्वाकर्षण क्षमताका बीच संयोग हुँदा गुरुत्वाकर्षण शक्तिले भारलाई आफूतर्फ खिंच्ने गर्दछ तसर्थ भारयुक्त वस्तु तल भर्ने गरेको हो । तर त्यतिकै तौल भएको पक्षी पृथ्वीको गुरुत्वाकर्षण शक्तिको आकर्षणबाट मुक्त हुनाले आकाशमा उडेर जान सकेको हो । यस्तै नै जुनसुकै विषयवस्तुप्रति लड्डिएर आफ्नो विवेक गुमाउन पुरादा गुरुत्वाकर्षण शक्तिको खिंचाइमा परेको वस्तु तल भर्ने गरेभै मानिसको अवस्था हुनेछ र विवेकलाई सक्रिय तुल्याउन सकदा गुरुत्वाकर्षण शक्तिबाट मुक्त भै आफ्नो लक्ष्यतर्फ फुर्रर उड्ने पक्षी भै चेतनाको अवस्था हुनेछ । आरम्मणलाई साधनको रूपमा प्रयोग गर्न सक्षम हुँदा र आरम्मणलाई साध्यको रूपमा लिईँदा हुने भेदलाई आयुष्मान् महाकोट्ठित र आयुष्मान् सारिपुत्रका बीच भएको निम्न वार्ताबाट बुभन सकिन्छ ।

एक समय आयुष्मान् सारिपुत्र र आयुष्मान् महाकोट्ठित वाराणसी नजिकै ऋषिपत्तन मृगदावनमा बस्नु भएका थिए । सो समय आयुष्मान् महाकोट्ठितले आयुष्मान् सारिपुत्रसँग सोधनुभयो -

आवुस ! के चक्षु रूपहरूको बन्धन हो अथवा रूप नै चक्षुको बन्धन हो ? जिवा रसहरूको बन्धन हो अथवा रस नै जिव्याको बन्धन हो ? के मन धर्महरूको बन्धन हो अथवा धर्म नै मनको बन्धन हो ?

आवुस कोट्टि ! न चक्षु रूपहरूको बन्धन हो न त रूप नै चक्षुको बन्धन हो । न जिक्का रसहरूको बन्धन हो न त रस नै जिक्काको बन्धन हो । न मन धर्महरूको बन्धन हो न त धर्म नै मनको बन्धन हो । किन्तु, जुन जुन अवस्थामा ती दुखैको प्रत्यय (कार्य-कारण सम्बन्ध) बाट छन्दराग उत्पन्न हुन्छ त्यो त्यो नै बन्धन हो ।

आवुस ! यदि चक्षु रूपहरूको बन्धन भएको भए अथवा रूप नै चक्षुको बन्धन भएको भए, दुख क्षयको लागि ब्रह्मचर्यावास सार्थक सम्भिदैनथ्यो ।

आवुस ! किनकी, रूप चक्षुको बन्धन होइन, न त चक्षु नै रूपहरूको बन्धन हो । यो सत्य हो कि, चक्षु र रूपको प्रत्ययबाट जुन-जुन छन्दराग उत्पन्न हुन्छ त्यो त्यहाँ बन्धन हुन्छ । त्यसैले दुखको पूर्ण क्षयको लागि ब्रह्मचर्यावासको शिक्षा दिने गर्दछ ।

आवुस ! भगवान् शास्ताको लागि पनि चक्षु छ । भगवान् शास्ता चक्षुबाट रूपलाई हेर्ने गर्नुहुन्छ । किन्तु, भगवान् शास्तामा कुनै छन्दराग हुदैन (छैन) । भगवान् शास्ताको चित राम्ररी विमुक्त भैसकेको छ ।

आवुस ! यस प्रकारले पनि थाहा पाउनु पर्दछ कि न त चक्षु रूपको बन्धन हो, न त रूप नै चक्षुको बन्धन हो । किन्तु, रूप र चक्षुको प्रत्ययबाट जो जो छन्दराग उत्पन्न हुन्छ त्यो त्यो नै त्यहाँ बन्धन हो ।

उपरोक्त वार्ताबाट यो प्रष्ट हुन्छ कि आरम्मण स्वयमा कुनै नराम्रो पक्ष होइन जबसम्म त्यसप्रति आसक्ति जगाइएको हुने छैन । आरम्मण र आयतनको संयोग हुँदा अनुभव गर्ने प्रिय-अप्रिय भावको पछि लाग्ने चेतनाले आसक्ति जगाउँदा हुने मानसिक उद्दिनता र खिन्नताले मात्र नराम्रो प्रतिफल दिने हो । आरम्मण र कार्य-कारण सम्बन्धलाई बुझ्ने चेतनाले साधन र साध्यको भूमिका ठम्याइ सम्यक् प्रयास गर्न उत्साह जगाउनेछ । □ □ □

प्रकाशित लेखहरूको जिम्मेवार स्वयं लेखकहरू नै हुने छैन । यसमा सम्पादकको सहमति अनिवार्य छैन ।

- सम्पादक

SKYWORTH MULTI MEDIA

- *Surround sound system
- *Full multisystem with secam
- * LG picture tube
- *PCB sanyo 3y12
- *Child Lock
- *AV stereo
- *Full function Remote control

SKYWORTH

COLOR TELEVISION

KIRARA APPLIANCES

TOYO AC

GAS STOVE

RICE COOKER

CD/VCD/DVD/MP3

Shower Bath

Marketed by: **KIRARA ELECTRONICS NEPAL**
Fax: 4228401. Email: Kirara@vianet.com.np

सिद्धार्थ

भावानुवाद : रमेश अधिकारी, भावानुवाद : चरण प्रधान

सिद्धार्थ

दुई महिनाजति अगाडी हर्मन हेस्सेको नेपाली अनुवाद 'सिद्धार्थ' पढ्ने मौका पाएँ । खास त म श्रीलंकामा छँदा नै सिंहली अनुवादमा उक्त पुस्तक पढ्ने अवसर पाएको थिएँ । तर त्यति अभिरुचि तथा गहिराईका साथ आच्योपन्त पढ्ने जमकों गरिन । मेरो पुस्तक अध्ययनमा एउटा बानी, कुनै नयाँ पुस्तकको आरम्भका केही हरफहरूमा नजर लगाउँदा विषय-वस्तुको रस-नीरसको अनुभूतिको आधारमा किताबको प्रत्येक पाना पल्टाउने निर्णय गर्दछु ।

संयोगवश धेरै वर्ष पछि त्यही पुस्तक नेपालीमा पाउँदा फेरि एकचोटी मेरो पुस्तक अध्ययनको रुचिमा सिद्धार्थलाई दोहोच्याएँ । वर्षौं पहिले पढेको, त्यो पनि अपूर्ण पढाई 'सिद्धार्थ'को बुझाईमा भन्दा यस पालिको पढाईमा म आफुलाई सन्तुष्ट र आनन्दित पाएँ । पुस्तकको प्रत्येक हरफ हरफमा छ्यौं किसिमको रसभाव र 'किं सत्य गवेषी' र 'किं कुशल-गवेषी' सिद्धार्थलाई भेट्टाएँ । शायद यो मेरो बुझाईमा परिवर्तन वा परिवर्धन, समयको अन्तरालसँगै छाएकोले हुनसक्छ । भाषानुवाद रमेश अधिकारी र

हर्मन हेस्सेको

"सिद्धार्थ"

मित्र मैले

सिद्धार्थलाई

पाएँ !

◆ भिक्षु आनन्द

भावानुवाद चरण प्रधानको संयुक्त प्रयाशमा प्रशस्त नेपाली शैलीमा मन हुने भाव भल्काउन 'सिद्धार्थ' सफल भएको छ ।

बौद्ध साहित्यमा पाउने ऐतिहासिक पुरुष सिद्धार्थ र हर्मन हेस्सेको 'सिद्धार्थ'का मुख्य पात्र सिद्धार्थ दुइ अलग पात्रहरू त अवश्य नै हुन् । तर पनि हर्मनले आफ्नो पूर्वीय धर्म-दर्शन र संस्कृत-सभ्यताको गहिरो अध्ययनबाट पाएका अनुभवहरूका साथै रचेको 'सिद्धार्थ'मा बौद्ध साहित्यमा सिद्धार्थसँग चारित्रिक सामिप्यता भल्केको पाएँ । त्यही भावुक, संवेदनशील, सरल, स्वच्छ, विचार, सैद्धान्तिक स्पष्टवादी, शालीन, स्वस्फूर्त, यथास्थितिप्रति असन्तुष्ट किं सत्य गवेषी..... किं कुशल गवेषी सिद्धार्थ !

हर्मनले सिद्धार्थलाई आफ्नो कृतिमा चरित्र चित्रण गर्ने सिलसिलामा उही बुद्धकालीन सिद्धार्थमा अन्तर्निहित, जीवनको प्रारम्भकालदेखि नै संयमी, सजग, संवेदनशील, विद्वत, सरल एवं स्वच्छ, विचार, हद संकल्पी तथा आफ्नो कर्तव्यप्रति समर्पित स्वभावलाई चित्रित गरिएको पाइन्छ । हर्मन, सिद्धार्थलाई आफ्नो दृष्टिमा यसरी प्रस्तुत गर्नु हुन्छ - "... आफूभन्दा पाका मानिसहरू यसरी समूहगत रूपमा छलफल गरिरहेको सिद्धार्थ अति चाख मानेर सुन्ने गर्दथे र स्वयं आफै पनि आफ्ना प्रिय मित्र गोविन्दसँग जीवनदर्शन र धार्मिक

विषयमा छलफल गर्नुका साथै नियमित ध्यानको अभ्यास पनि गर्ने गर्दथे । ...सिद्धार्थको अन्तर्किरण र भावनात्मक सुन्दरता जुन अनुपातमा आकर्षक थिए, त्यही नै अनुपातमा उसको युवा शरीरको प्रत्येक अंगहरू पनि मनमोहक थिए । उनको बोल्ने शैली, हिँडने गति, उठने बस्ने तौर तरीका आदि सम्पूर्ण कुराहरू शालीन, स्वस्फूर्त र व्यवस्थित थिए.... ।"

सिद्धार्थको विद्वता, सरल एंव सच्च विचार, सैद्धान्तिक स्पष्टता, आफ्ना समकालीन अन्य ब्राह्मणहरूका सैद्धान्तिक विद्वता, पाण्डित्य तथा वाक्चातुर्यता अगाडी एक मजबुत चुनौति तथा सशक्त विद्रोह नै थिए । जसबाट स्वयं सिद्धार्थ नै दिन-प्रतिदिन आफै ब्राह्मण-दर्शन र सम्प्रदायबाट आफूमा उब्जेका वितृष्णा र विरोध यथास्थिति प्रति असन्तुष्ट भावना तथा भित्रिभै अनुत्तरित प्रश्नहरूले कोट्याइरहने मनस्थितिका थिए । जसको दृष्टान्त हर्मन यसरी दिनहुँच -

"....अन्य ब्राह्मणहरू पनि सैद्धान्तिक विद्वताको प्रदर्शन गर्ने गर्दथे, तर जुन विद्वताको उनीहरू चर्चा गर्ने (आत्मवर्णना) गर्दथे । त्यसको व्यवहारिक पक्षसित स्वयं उनीहरूकै वास्तविक जीवनसित कुनै पनि सरोकार रहेको देखिदैन थियो । अन्य अधिकांश ब्राह्मणहरू वाक्चातुर्यतामा निपुण देखिन्थ्ये । यसर्थे उनीहरू धर्मका ठूलूला व्याख्यान दिनसकदथे, तथापि उनीहरूका ती व्याख्यानहरूसँग स्वयम् उनीहरूकै आत्माको

पनि कुनै सरोकार रहेको देखिदैनथ्यो । सबका सब सतही देखिन्थ्ये, पाखण्डी देखिन्थ्ये, खोका देखिन्थ्ये, धर्मको गहनतम र्म बुझ्ने क्षमता तीमध्ये कसैसँग पनि थिएनन् । वास्तवमा ती सम्पूर्ण ब्राह्मणहरू सतही सम्पन्नताको लोभमा लिप्त थिए । सबका सब कहालि लाग्दो पूर्वाग्रहबाट ग्रस्त थिए..... !

विरोधाभासपूर्ण यी यथास्थितिले उज्जाएका भावनात्मक रूपमा अन्तर्विरोधी तथ्यहरूले असन्तुष्ट तथा सबैदनशील सिद्धार्थमा आफ्ना समकालीन स्वजन-समागामप्रति वितृष्णा विस्तारै विकसित हुँदै गएको आभाष पाइन्छ । वरिपरिका वातावरण र प्रकृतिका प्रत्येक घटनाप्रति सजग र चिन्तनशील सिद्धार्थ आफू भित्रभित्रै स्वयंपूष्ट प्रश्नहरूबाट असन्तुष्ट तथा अनुत्तरित थिए । फलस्वरूप भावनात्मक रूपमा सांसारिक सामीप्यबाट विस्तारै विमोही हुँदै गए । सांसारिक सम्बन्ध केवल एक मोहजाल र क्षणभंगुरको रूपमा सिद्धार्थले महशुश गर्न थालिसकेको थियो । यतिसम्म कि पिताको प्रेम, माताको स्नेह र मित्र गोविन्दको हितैषीभाव पनि नित्य होइन भनी स्पष्ट भइसकेको थियो । ती अनित्य तथा अर्थशुन्य सारमा रमाउने सांसारिक क्षमता उनमा क्षीण हुँदै गढारहेको थियो ।

सिद्धार्थ बाह्य समस्या समाधान र भित्री आत्मीय असन्तुष्टि निवारणमा स्पष्ट भिन्नतासहित नाप तौल गर्दथे ।

अतुलनीय टिकाउ र आरामदायी सुविधाका साथ Jialing को परम्परागत पावरको आश्चर्यजनक संगम । आजैदेखि Jialing हाँक्न शुरु गर्नुहोस् र बाँकी अन्य बाइकहरूमन्दा तपाईलाई धेरै अगाडि यसले पुऱ्याएको महसुस गर्नुहोस् ।

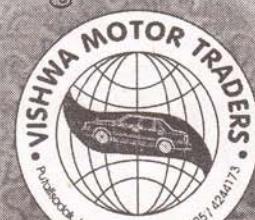

Sugan Trading Company P. Ltd.
Jialing Complex, Basundhara, Ring Road
Kathmandu, Nepal
Tel: 43553365, Fax: 977-1-4355348
E-mail: sujan@mos.com.np
Tripureshwar Showroom, Tel: 4249503

पाप कर्म कहिल्यै नगर्नु ।

पुण्य गर्दै जानु ।

**आपूनो (मन) चित्तलाई शुद्ध भर्नु
यहि नै बुद्ध्वको उपदेश हो ।**

विश्व मोटर ट्रेडर्स

स-२४०८, पृतलिसडक, काठमाडौ, नेपाल ।
फोन नं: ४२२५६२५, ४२४४९७३, फायरक्स: ४२२१८५५
ईमेल: vmtautoparts@wlink.com.np

टोयोटा, मित्युविसि, निशान, डस्ट, सुजूकि इत्यादि गाडिका पार्ट्सहरू को लागि सम्पर्क गर्नुहोस् ।

नित्य स्नान, पूजा-अर्चना, सत्संग, ईश्वर-भक्ति दिनहुँ पुनरुक्त गरिरहने वेदमन्त्र पाठ जस्ता आमिष पूजादि सिद्धार्थको अन्तर्दृष्टिमा केवल घाउमा लगाउने प्लाष्टर जस्तै बाह्य-समस्या निवारणका लागि मात्र उपयुक्त छन् - भित्री आत्मीय असन्तुष्टि निवारण गर्नमा अपर्याप्त, असक्षम, दृष्टिभ्रामक र पथभ्रष्ट छन्।

सिद्धार्थ आफूभित्रै तर्क गर्दै - “नित्य स्नान गर्नु आफैमा महत्वपूर्ण कार्य र शारीरिक स्वच्छताको लागि उपयुक्त छन् भित्री आत्मीय स्वच्छतासँग कुनै सरोकार छैन। त्यसबाट पापको परिणाम स्वरूप हृदयमा लागेका दागहरू मेटाउन सकिन्दैन..... के पूजा-प्रार्थना गर्नु मात्रले वास्तविक शान्ति प्राप्त हुन्छ त ? अनि प्रजापति वा ईश्वर वस्तुतः कसलाई भनिन्छन् ? के यो सम्पूर्ण ब्रह्माण्डको सृष्टिकर्ता वस्तुतः कसलाई भनिन्छन् ? के यो सम्पूर्ण ब्रह्माण्डको सृष्टिकर्ता वस्तुतः त्यो ईश्वर वा प्रजापति नै हुन् त ? ईश्वर भन्नु नै वास्तवमा आत्मा पो छुन् कि जस्तै यो सम्पूर्ण ब्रह्माण्डको सृष्टि गन्यो। हाम्रो यो अनित्य अनि क्षणभंगरु सृष्टि ईश्वरीय स्वरूपको प्रतिविम्ब नै पो छुन् कि ? यसर्थमा ईश्वरको नाममा गरिने पूजा वा प्रार्थना एक अर्थमा हामीले स्वयं आफैलाई पुज्नु पनि हुन आउँछ। प्रत्येक व्यक्तिभित्र निरन्तर धृत्यकरहेको धृत्यकनले आत्माको अस्तित्व पुष्टि यदि गर्नेको भने यो पुष्टि हुने अरु नै कुनै सबल आधार अन्त कैतै पो छन् कि ?

यस्ता क्यौं अनुत्तरित प्रश्नहरूका सम्बन्धमा सिद्धार्थ भित्रभित्रै असन्तुष्टि थिए। यी प्रश्नहरू सम्बन्धमा उनका पिता, शिक्षक, पण्डित तथा तथाकथित विद्वानहरू सब अनभिज्ञ थिए। ठूलूला धर्मग्रन्थहरूमा, चतुर्वेदमा ईश्वर र आत्मा सम्बन्धमा लामा-लामा व्याख्यान ब्राह्मणहरूले दिन पनि सक्षन्, तथापि जबसम्म स्वयं आफ्नो र आत्माको अस्तित्वको वास्तविक अर्थ र श्रोत बोध हुँदैन तबसम्म अन्य सम्पूर्ण कुराहरू पूर्णतः निर्थक सिद्ध हुन्छन्। विद्वान ब्राह्मणहरूले आफ्ना अनेकौं पिढी दरपिढी अगाडीदेखि संकलन गरी बाँडै आएका यी व्याख्यानहरू उपेक्षा गर्न नमिले पनि एउटा उत्सुकता स्वभाविक रूपमा हरेकको मनमा उठन सक्छ कि जुन ज्ञानको सैद्धान्तिक व्याख्यान ब्राह्मणहरूले बाँडै आइरहेका छन् - ती ज्ञानका गहनतम कुराहरूलाई ती ब्राह्मणहरूका हृदयले पनि अनुभूति गरेका छन् त ? त्यसमा उनीहरूको भावनाको पनि सरोकार छन् त ? वा उनीहरू केवल प्राणहीन पुनरुक्ति गर्नमा तल्लीन छन् ?

सिद्धार्थको सांसारिक वित्तिण्या अभ तीव्र हुँदैजान्छ, जब एक दिन उनले तीन जना अध्यैशे श्रमणहरूका अवस्था देखिन पुछ्छ। सांसारिक विमुक्तिको खोजमा वास्तविक सत्य-

गवेषणबाट विमुख भई दृष्टिभ्रम र मार्गभ्रम भएका ती श्रमणहरू हर्मनको शब्दमा यसरी भनिएको छ -

“....तीनैजना अत्यन्त दुब्ला थिए र उनीहरूले ओढेका पीताम्बर ठाउँ-ठाउँमा फाटिएकाले जीउका अल्पभागमात्र ढाकिएका थिए, घामले डढेर तीनैजनाका काँधबाट रगत बगिरहेका थिए। तीनैजनाका स्वरूप अनौठा एवं अति अत्यासलाग्दा थिए। भट्ट हेदा तीनैजना अति दुब्ला, भोकाएका स्यालहरू मानिसको बस्तीभित्र पसेका हुन् कि जस्तो लाग्दथ्यो, तीनैजना सँगसँगै हिँडिरहे तापनि एक अर्कासित सम्बन्ध छ जस्तो लागिरहेको थिएनन्, तीनैजना आ-आफ्नै एकांकीपनमा लीन देखिन्ये। उनीहरू माझ सम्पूर्ण भावावेग, समवेदना, विद्रोही भावना, सामाजिक स्थिति परित्याग पश्चात् उनीहरूले पाएका पीडाहरूप्रति अपशोचको भावना आदि इत्यादि सम्पूर्ण कुराहरू पूर्णतः लुप्त भइसकेका जस्ता देखिन्ये। तिनीहरू सब भावशुन्य थिए.....!”

सिद्धार्थको मन-मस्तिष्क प्रत्येक पल उठिरहने व्याकुलता अनि अभिप्सायुक्त विचारका श्रृंखलाहरूले जीवनको वास्तविक यात्रामा अवतरण हुन उनलाई घच्छच्याइरह्यो। आफूभित्रको ज्ञानको रिक्तता भर्न दृढ प्रतिज्ञाकासाथ जीवनको वास्तविक यात्रा प्रारम्भ गर्न अठोट गर्दै।

एकदिन सन्ध्याकालीन प्रार्थना पश्चात् सत्य-गवेषणको लागि जीवनको वास्तविक यात्रा प्रारम्भ गर्ने सिलसिलामा आफ्ना प्रियमित्र गोविन्दलाई सूचना गरेपछि, आदरणीय पिता समक्ष महाभिनिष्कमणको विदाई पाउन सिद्धार्थ सविनयपूर्वक बिन्ती चढाउँछ। बौद्ध साहित्यको सिद्धार्थ आफ्नो अभिनिष्कमणमा कसैलाई पूर्व सूचना गरी मानसिक रूपमा बन्धु-वियोगको व्याकुलता आफ्नो यात्रामा बाधक बनाउन मनसाय गरेनन्। हर्मनको सिद्धार्थ शायद मानवीय सवेदना, प्रिय-विप्रयोगको व्याकुलता पहिले नै सूचना गरी आफ्नो यात्रामा वियोग वेदनाको मात्रा कम गर्ने जमको गरेको देखिन्छ। तर सिद्धार्थ र उनको पिताबीच विदाई समारोहको अन्तिम क्षण अति मार्मिक तथा हृदयस्पर्शी देखिन्छ। पिता-पुत्र बीचको संवेदनक, मार्मिक सम्बादवाट ती दुईबीच मात्र होइन सामाजिक तथा पारिवारिक माया, दया, ममता, स्नेह जस्ता प्रिय बन्धनमा बाँधिएका, हुर्किएका तथा बाँच्न बानी परेका समस्त मानव समुदायको अन्तर्भावनालाई संवेदनशीलतालाई छर्लग्याइएको छ।

आफ्नो उद्देश्य तथा लक्ष्यमा अडीग प्रियपुत्र सिद्धार्थलाई सम्बोधन गर्दै सिद्धार्थको पिता मनःकल्पित लोक र यथास्थितिको लोक बीचको कटुता तथा यथार्थता बुझाउन

स्नेहभरित प्रियपिताको रूपमा यसरी सम्वाद शुरु गर्दै –

“तिमी यसरी नै दिन, साँझ, रातसम्म पनि उभिरहन्छ्यौ ?”

“म यसरी नै उभिर प्रतीक्षा गर्ने छु ।”

“तिमी थकाइले चूर हुनेछ्यौ, सिद्धार्थ !”

“म थकाइले चूर हुने छु ।”

“तिमी निन्द्राले ग्रस्त हुने छ्यौ ।”

“म निन्द्राले ग्रस्त हुने छुइन ।”

“तिमी मर्ने छ्यौ, सिद्धार्थ ।”

“म मर्ने छु ।”

अटल, अविचलित, अडीग तथा शालीन सिद्धार्थको अगाडी पिताको केही शीप लागेन। उसको पितालाई “...अब सिद्धार्थलाई यस घरमा रोक्नुको कुनै सार्थक औचित्य छैन....” भने लागेको थियो किन कि उनको बाह्य स्थितिमा उसको मनस्थिति प्रतिविम्बित भइरहेको थियो। उसको मन, मस्तिष्क र भावनाले सबथोक त्यागिसकेको स्पष्ट महशुश गर्न सकिन्थ्यो।

ममतायुक्त, स्नेही आमाबाट विदा लिन बाँकी नै थियो, त्यसर्थ आफ्नो अनुमति जनाए पनि आमाको चरणस्पर्श गरी अनुमति माग्न पनि सुभाव दिई सिद्धार्थको पिताले भन्छ –

“सन्त्रस्त जीवन अनुगमन गर्नको निम्नि म तिमीलाई अनुमति दिईदूँ। तिमीलाई यदि बुद्धत्व प्राप्त भयो वा भगवत्-सत्ताको प्रत्यक्ष बोध भयो भने, फर्केर आउ। आएर तिमीलाई उपलब्ध भएको ज्ञान म लगायत हाम्रो समाजका समग्र मित्रहरूलाई पनि बाँडिदिनु। र यदि तिमा सम्पूर्ण अभिलाषाहरू भ्रमसिद्ध भएछ भने पनि फर्केर आउ,

हामी हामै परम्परा अनुसार नै ईश्वरको प्रार्थना गर्नेछौ.....! अब तिमी जाउ, तिमो आमाको चरणस्पर्श गरेर अनुमति माग र उन्लाई भन कि तिमी कहाँ जाईदैछौ.....!”

एक पिताको स्नेहभरित अवबाद तथा वियोग-वेदनाको मार्मिक क्षणको अन्तिम हरफहरू पढ्दा तेइस वर्ष पहिले प्रब्रजित जीवनको लागि आमासँग अनुमति माग्दा मलाई (यस पंक्तिकारलाई) पनि आमाले त्यस्तै त्यस्तै कुराहरू भन्नु भएथ्यो। अनायाश वियोगका ती क्षण सम्भकी मेरो अन्तर्भावनाहरू उल्लं आँखा रसाए। थाहै नपाइदुई थोपा आँसु टप्काएँ।

विद्यालयका विद्यार्थी भाइबहिनीहरूलाई खुसीको खबर

आगामी अङ्गदेखि विद्यार्थी भाइबहिनीहरूको लेख, निबन्ध, कविता समावेश गरेर विद्यार्थी स्तम्भ शुरू गरिँदै छ। यस स्तम्भमा प्रकाशनको लागि विद्यालयका शिक्षकहरूले आफ्ना विद्यार्थीहरूलाई बुद्धिमत्ता, संस्कृति, इतिहाससम्बन्धी लेख, कविता, निबन्ध लेख्न लगाएर यस मासिकमा पठाइ दिनु हुन अनुरोध गर्दछ।

आङ्गद भूमि

पोस्ट बक्स : ३००७, आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू
फोन : ४२७१४२०, फ्याक्स : ४२२८०९७
ई-मेल : anandkuti@mail.com.np

सकल प्राणी मात्राया भिं जुइमा, दुःख मदुपि जुइमा
व

सुखपूर्वक व्हना वने फुपि जुइमा

ताम्राकार हाउस
Tamrakar House

The Family Store

शुक्रपथ, यै

फोन ४२५९९०७, ४२५९८०७

फ्याक्स : ४२५९३१७

Shopping Centre

पुतलीसडक, यै

फोन ४२४५३४८

आगन्तुक द्वितीय संयोजनहरू

◆ आचार्य श्रीधर राणा

दश संयोजन भन्नाले हामीले जन्म जन्मान्तरदेखि सिकेर आइरहेका प्रमुख गलत संस्कार नै हुन् । चित्तमा ती स्वभाविक नै हुन् तापनि सिकिएका र अर्जित (learned & acquired) नै हुन् । त्यही भएर यिनीहरूलाई आगन्तुक भन्दछन् । अर्थात् आफ्नो होइनन् भन्ने हो । यस्ता संस्कारहरू तीन प्रकारका हुन्छन् :

- १) हामीसँग अनादिकालदेखि भइरहेका, जस्तै: सत्काय दृष्टि आदि ।
- २) पहिलेका जन्महरूबाट आर्जन गरिएका, जस्तै: रिसाउने, लोभ बढी भएको आदि ।
- ३) यही जीवनमा आर्जन गरिएका, जस्तै: विचार, विश्वास, बानी-आदत, राम्रो या नराम्रो भन्ने, के गर्नुहुन्छ र के गर्नु हुँदैन..... भन्ने जस्ता कुराहरू जुन प्रथमत: बाबु-आमाबाट सिकिएका हुन्छन् र पछि हाम्रो संस्कृति, परिवार, विद्यालय र हाम्रा जीवनका आफ्नै अनुभवको संगालो आदिबाट सिकिन्छ । आधुनिक मनोवैज्ञानिक चिकित्सा पद्धति (psychotherapy) ले पनि यही वर्गका संस्कारहरूलाई कोट्याउने गर्दछ ।

बौद्ध धर्मले विभिन्न रूपबाट यी तीन तहकै संस्कारहरूलाई उपचार गरिरहेको हुन्छ । हामीले जे अनुभव गर्दा पनि यी संस्कारहरूका विकारी (distortive) चशमाहरूको माध्यमबाट अनुभव गरिरहेका हुन्छौं । अहिले हामी यो जन्ममा आर्जित गरिएका त्यस्ता संस्कारहरूको अन्वेषण गर्न लागिरहेका छौं ।

यो जन्ममा सिकिएका अधिकांश गलत संस्कार भनेका चाल या नखत (games), रणनीति (strategies), र हामीले आफ्ना अभिभावक (parents) सँग व्यवहार गर्दा खेरी बच्चैदेखि सिकेका तौर तरिकाहरू हुन् । यिनीहरूलाई हामीले पछि बढौदै गएपछि फैलिंदै गएको हाम्रो संसारमा प्रक्षेपन (projection) गर्न थाल्छौं । सानो बच्चा छउञ्जेल प्रत्येक बच्चाहरूको लागि आफ्नो संसार भनेका आफ्नै आमा-बाबु या हामीलाई हुर्काउने

प्रतिनिधि आमा-बाबु (parantal figure) नै हुन्छ । त्यसबेला हामीले बाहिरको संसारप्रति ख्याल गरेकै हुँदैनौं । बास्तवमा यदि आफ्नो अभिभावकको सहारा नलिइक्न एकैपटक बाहिरी जगत्‌मा ल्याउने हो भने हामीलाई त्यो बेलाको अनुभूति एकदमै भयावह लाग्ने हुन्छ । त्यसकारण जन्मदेखि करिब पाँच वर्षको उमेरसम्म हाम्रा आमाबाबु या प्रतिनिधि आमाबाबु नै हाम्रो पूरा संसार हुन्छ ।

त्यही बेलामा नै हामीले यो जन्मका सबभन्दा बलिया संस्कारहरू सिकेका या अर्जित गरेका हुन्छौं । यी संस्कारहरू हाम्रो अवचेतन (sub-conscious mind) मा हुन्छन् र हामीलाई तिनीहरूको सम्झनासमेत हुँदैनन् । चाहे ती राम्रा संस्कार होउन चाहे नराम्रा संस्कार होउन । आमाबाबुहरूबाट उहाँहरूका आदत, बानी, व्यवहार गर्न शैली, चाल..... संस्कार आदि कुरालाई कति पनि छनौट नगरी अन्यानुकरण गरिरहेका हुन्छौं । यी सबै हाम्रो चित्तमा अनुशयको रूपमा रहन्छन् र परिपक्व भएपछि पनि बीच बीचमा निरन्तर बाहिर आउने गरिरहन्छन् । यी संस्कारभित्र-

- १) आफ्ना आमाबाबुले कुनै परिस्थितिप्रति कसरी प्रतिक्रिया गरे, कसरी बोले, कसरी व्यवहार गरे इत्यादि पर्दछन् ।
- २) उनीहरूका अशाव्विक (non-verbal) सञ्चारका तौर तरिका, ढाँचा..... पर्दछन् ।
- ३) आमाबाबु या अभिभावकहरूले बच्चालाई के 'गर', के 'नगर' के राम्रो के नराम्रो ।.... उनीहरूले बच्चालाई "उसले यो गर्न सक्छ/सक्छे" अथवा सन्दैन/सकिन भनेर के कुरालाई भने । यी आज्ञाहरू (injunctions) मनको गहिराईमा यति राम्रोसँग घुसेका हुन्छन् कि त्यो बच्चा ठूलो भएपछि तिनीहरूलाई याद गर्न पनि सक्दैनन् ।

उदाहरणका लागि एक विवाहिता नेपाली महिलाले सामान्यतया पाइन्ट लगाउँदिनन् । लाउनै गाहो हुन्छ किन ? किनकी उनका आमाबाबु (अथवा उनका मनमा लुकेका आमाबाबुले) उनलाई भनिरहेका छन् कि, "विवाह

गरेपछि यस्ताउस्ता.....नलगाउनु" आदि । अनि उनले विवाहपछि पाइन्ट लगाउनु पनि खराब या गलत हो भन्ने अनुभव गर्दछन्, ठान्छ्न, विश्वास गर्दैन् । यदि अरू कसैले त्यो आमाबाबुको आज्ञा (parental injunction) लाई तोडेको देखिन् भने पनि उसलाई निन्दा या आलोचना गर्दैन् कि त्यो खराब/गलत इत्यादि । कसरी उनको पैत्रिक आज्ञा (parental injunction) ले गर्दा उनको दृष्टि नै त्यति बलियोसँग तोड मरोड भयो भन्ने कुरा यही हो ।

सामाजिक मूल्य र मान्यताहरू पनि अधिकांश समाजमा पाइने यस्तै खालका साधारण पैत्रिक आज्ञा (general parental injunctions) हुन् । बच्चाले अधिकांश नमूनाबाट (modeling/ आमाबाबु....को) सिक्ने गर्दछन् । आमाबाबुले कसरी जीवनको वास्तविकतासँग सामना गर्दैन्, व्यवहार गर्दैन्, एक आपसमा प्रतिक्रिया गर्दैन्..... त्यसको नमूनाबाट सिक्छन् । यो सबै बच्चाले पूरापूर सोस्थन् र यही नै बढेपछि उनीहरूको व्यक्तिगत जीवन, अनुभव, प्रतिक्रिया आदिलाई परिभाषित गर्ने बलियो संस्कार बन्न पुग्छ । सामान्य मानव आमाबाबुहरू प्रथमतः आफै अपरिपूर्ण हुन्छन् भने दोस्रो आफूले पनि फेरि आफ्ना आमाबाबुहरूबाट त्यस्तै प्रकारका गलत संस्कारहरू सिकेका हुन्छन् । त्यसैले सामान्य युवाहरू यस्ता गलत संस्कारहरूले भरिएका हुन्छन् । यस्ता गलत संस्कारहरूबाट पहिले मुक्त नभईकन जगत्प्रति क्षणक्षणमै करुणामय हिसाबले व्यवहार गर्न सकिन्दै भन्ने ठान्तु त हाँस्यास्पद नै हुनजान्छ ।

यस्ता गलत संस्कारहरूका कारण जसलाई विश्वास गर्न योग्य छ, त्यसलाई विश्वास गर्नुको सङ्ग व्यक्तिले आफ्ना खोपडीमा भए भरिका विचार र तर्कहरू लगाएर आफ्नो निजी दृष्टि अनुसार नियन्त्रित बनाउन र आफ्नै जगत्को मतलब दिन तोड मरोड गर्नेतिर श्रम र शक्ति खर्च गर्नुहुन्छ । यिनै संस्कारहरूले गर्दा हामीले कसलाई विश्वास गर्ने र कसलाई विश्वास नगर्न भन्ने कुरा थाहा पाएका हुँदैनौं र गलत व्यक्तिलाई विश्वास गर्न पुग्छौं र अन्तमा निराश (frustrated) हुन पुग्छौं । त्यसको फलस्वरूप हाम्रा संस्कारहरू भन् यति बलिया हुन पुग्छन् कि विश्वासयोग्य व्यक्तिलाई समेत विश्वास गर्न नसक्ने हुन पुग्छौं । सम्पूर्ण जगत्लाई नै विश्वास गर्ने सम्बन्धमा हाम्रो दृष्टि रोकिन जान्छ । हामी अलिकर्ति चुनौति पनि लिन नसक्ने हुन्छौं र एक खुद्किला अधि बढ्न पनि प्रत्येक कुरा १००% स्पष्ट हुनुपर्ने हुन जान्छ । यो जगत्लाई ठीक

अवस्थामा भएको चाहन्दै । यसको तात्पर्य हो हामीले आफ्ना श्रीमती, श्रीमान, गुरु आदि सबै त्रुटिरहित किसिमको भएको, अचूक हुनुपर्दै भन्ने ठान्छौं । नियम र सिद्धान्तहरू पनि सबै त्रुटिरहित र अचूक हुनुपर्दै भन्ने ठान्छौं । परन्तु यस्तो श्रीमान, श्रीमती, गुरु आदि त अति भए कृत्रिम (artificial) हुन सक्छ तर वास्तविक हुँदैन । परिवर्तनशील हुन्छन्, त्रुटिरहित (perfect) हुँदैन । परन्तु हाम्रा संस्कारहरूले दृष्टिलाई यति विगारिदिएका छन् कि यति सरल तथ्य पनि हामी देखन सक्दैनौं र पूरा जीवन नै त्रुटिरहित बन्न र त्रुटिरहित श्रीमान, श्रीमती, गुरु, साथी... आदिलाई खोज अप्राकृतिक प्रयास गर्दै बिताउँछौं । यस्तो जीवन त कम्तीमा पनि अत्यन्तै निराशाजनक हुन्छ ।

यो जीवनमा हामीले दोस्रो प्रकारका गलत संस्कार पनि आर्जन गरेका हुन्छौं । बच्चाले आज्ञाहरू, नखराहरू... जगत्प्रति व्यवहार गर्ने तरिकाहरू मात्र मनमा सोसे होइन अपितु उसले आमाबाबु या प्रतिनिधि आमाबाबुलाई चलाउने या प्रभावित पार्ने (manipulate) कामसमेत गर्न सिक्छ । आफ्ना आमाबाबुबाट केही फुल्क्याउनु छ भन्ने के गर्न भन्ने जस्ता कुराहरू पनि सिक्छ । जब उ बढेर ठूलो हुन्छ तब उसका यी चाल या नखराहरू भन् भन् जिटिल बन्न पुग्छन् । पछि जब बाहिरको संसारले उसका आमाबाबुलाई प्रतिस्थापित (replace) गर्छ, तब नजानिँदो पाराले उसले तिनै चाल/ नखराहरू त्यो जगत्सँग खेल शुरू गर्छ जुन कि उसले आमाबाबुसँग "चलाउने चाल" (manipulating games) को रूपमा सिकेको थियो र विशाल जगत्सँग पनि त्यही कुरा नै चालु राख्छ ।

जब हामी ठूलो हुन्छौं तब हाम्रो संसार ठूलो हुन्छ र आफूभित्र रहेका आमाबाबुलाई पनि हामीले संसारमा प्रक्षेप (project) गर्छौं । त्यसैले हामी त्यो जगत्सँग पनि आफ्ना आमाबाबुसँग सिकेका चाल, रणनीति... आदि चालु गरिराख्छौं । ऐउटै मात्र फरक के हो भने हामीले बच्चामा सिकेका ती चाल, रणनीति आदि सरल थिए भने पछि बढी जिटिल बन्न पुग्छन् । यदि हाम्रा आमाबाबु त्यति मायालु थिएनन् भने हामीले जगत्लाई पनि मायालु नभएको देख्ने काम चालु राखेका हुन्छन् । वास्तवमा हामी आफैले नै "त्यो मायालु छैन ।" "मायालु त्यो यस्तो छ भन्ने थाहा थियो" भन्ने प्रमाणित गर्न भएभरको अभ्यास खडा गर्न पुग्छौं । यस्ता अभ्यासहरूलाई नै चाल/ नखरा (games) भन्दछन् । त्यसमा सकारात्मक चालहरू पनि हुन्छन् ।

जसमा सम्बन्धित व्यक्तिले जित्थ या लाभ हासिल गर्दछ । यस्ता चालहरूलाई मनोविज्ञानको भाषामा 'विजय चाल' (winner's games) भन्दछन् । हाम्रो बौद्ध भाषामा यसलाई राम्रो संस्कार भन्दछन् । त्यसैगरी त्यहाँ नकारात्मक चाल पनि हुन्छन् जहाँ सम्बन्धित व्यक्ति सधै हार्दछ । त्यसलाई 'पराजयी चाल' (loser's games) या बेठीक/गलत संस्कार भन्दछन् । समस्या के हो भने जसमा यस्ता बेठीक संस्कार हुन्छन् उनीहरूले आफ्ना यी बेठिक संस्कार या कुशलतारहित संस्कार छन् भन्ने कुरा सोच्नै सबैदैनन् । उनीहरूले त्यही नै जीवनको लागि नभई नहुने कुरा हो र त्यही नै सबभन्दा राम्रो रणनीति हो भन्ने प्रमाणित गर्न आफैले अनेक थरिका युक्तिहरू प्रयोग गर्दछन् । धेरै किसिमका मनोवैज्ञानिक चिकित्साका अभ्यासहरूको लक्ष्य पनि व्यक्तिलाई यस्ता खालका चाल, रणनीति, संस्कार अत्यन्तै उपायहीन र आफैलाई धोखा दिने खालका हुन्छन् भन्ने कुराप्रति सचेत गराउनु हो । नखरा, चाल स्वयं भै एक वृहत विषय हो तै पनि छोटकरीमा भन्दा खेरी जबसम्म हामी यिनै आर्जित (आगान्तुक) नखरा/चाल, संस्कार आदिको आधारमा प्रतिक्रिया गरिरहन्दै, तबसम्म हामीले आफ्ना प्रतिक्रियाहरूको जतिसुकै मिल्दो तर्कपूर्ण कारण देखाए पनि हामी सच्चा हुँदैनै । यदि हामी अहिले-यहाँ रहन चाहन्दै, यदि हामीले जगत्लाई जस्ताको तस्तै अनुभूति गर्न चाहन्दै भने हामी यी नखरा/चालहरूबाट मुक्त हुनुपर्दै । वास्तवमा जो व्यक्ति अति युक्तिवादी (over-linear) हुन्छ त्यसैले नै आफूले थाहै नपाई सबभन्दा बढी नखरा/चाल खेल्ने गरेको हुन्छ । अनि उसले आफ्ना क्रिया-प्रतिक्रियालाई युक्तिबाट ठीक सावित गर्न प्रशस्त शक्ति खर्च गर्दछ । यदि हामीले आफूलाई साँच्चकै रुपान्तरण गर्न

(transform) चाहन्दै भने सर्वप्रथम कति हदसम्म अभिसंस्कृत (conditioned) छौं भन्ने महसुस गर्यौ भने त्यही नै पहिलो खुड्किला चढ्यौ । यहाँ अभिसंस्कृत भन्नाले हाम्रो दृष्टि/हेराई/अनुभूति आदिलाई तोड मरोड गरिदिने गलत संस्कारहरूद्वारा सञ्चालित मन भन्ने बुझिन्छ । हामीले यी संस्कारहरू पाँच वर्षको उमेर भित्रै सिकेका हुनाले यी संस्कारहरू कहिले सिक्यौं भन्ने कुरा सामान्यतया याद गर्न सबैदैनौ हामी तिनीहरूप्रति सचेत हुन (तिनीहरूको होश राख्न) सक्षम नभएका हुनाले तिनीहरू हामीभित्रका सबभन्दा बढी शक्तिशाली संस्कार या बल बन्न पुगेका हुन र हाम्रा दृष्टि/विश्वास/धारणा इत्यादिलाई नियन्त्रण गरेका हुन्छन् । एकपटक हामी यिनीहरूप्रति सचेत भयौं या यिनीहरूको होश राखिसक्यौं भने त्यसपछि हामी यिनीहरूको शक्तिशाली कञ्जामा रहैदैनौ र हाम्रो उपचार पनि शुरू भैसक्छ । यस्ता खालका संस्कारहरूबाट मुक्त हुन तिनीहरू हामीभित्र छन् र कसरी हाम्रो हेराइलाई नियन्त्रण गर्दैछन् भन्ने कुरा होशमा आउनुपर्दै । हामी एक पटक त्यसको बारेमा सचेत भयौं भने त्यही सचेतता (awareness) स्वयं नै उपचार हुन पुग्छ, औषधि हुन पुग्छ । त्यसभन्दा बढी अरू केही पनि गर्नु आवश्यक हुँदैन । त्यो प्रक्रियालाई छिटो छ्वरितो बनाउने अभ्यासहरू पनि हुन्छन् । यहाँ मूल गाहो कुरा भने हामीलाई यी संस्कारका आधारमा प्रतिक्रिया गरिराखेका छौं भन्ने कुराको होश हुनु र नखरा/चाल खेलिरहेका छौं भन्ने थाहा पाउनु हो । हाम्रो मनले यसलाई लुकाउने छ र यसलाई देख्नै दिने छैन । कोही सुग्राही (perceptive) व्यक्तिले हामीलाई देखाइदियो र बताइदियो भने उसले भनेको साँचो हो भने विश्वास गर्न हामीलाई ज्यादै नै गाहो

With best complements of

बैंक अफ काठमाडौं लिमिटेड

Bank of Kathmandu Ltd.

New Road, P.O. Box: 9044 Kathmandu, Nepal

Tel: 4231556, 4231557, 4231558, 4231674, 4231575

Fax: 4223279, Tlx: 2820 BOOK NP

SWIFT: BOKLNPKA, Em-mail: noti@bok.com.np

भएको पाउनेछौं ।

कुनै कुराप्रति हामी कुनै तरिकाले किन विश्वास गर्दौ, कुनै तरिकाले किन प्रतिक्रिया गर्दौ, कार्य गर्दौ या कुनै कुरा विश्वास गर्दौ किन कुनै कुराहरूलाई मन पराउँदौं या मन पराउन्नौ भन्ने कुरा हाम्रो मनमा बलियो र गहिरोसँग घुसेका बाल्यावस्थाका यिनै संस्कारहरूको कारणले गर्दा हुन्छ परन्तु हामीलाई भन्ने तिनीहरूको बारेमा कुनै होश हुँदैन विर्सिसकेका हुन्दौं । त्यसकारण हामीले दिने युक्ति, तर्कका व्याख्या भनेको त भन् अरू त्यस्तै नखरा मात्र हुन् ।

उदाहरणका लागि आफ्नो क्लेशलाई व्यक्त नगर्ने मानिसहरू थप्रै हुन्छन्, जस्तै रीस उठेको नदेखाउने व्यक्ति । यदि तपाईंले उनीहरूलाई सोधनुभयो भने भन्ने छन् कि “म अरूलाई चोट पार्न चाहन्न, म करुणामय बन्न चाहन्छु ।” परन्तु वास्तवमा उनीहरूले त्यस्तो जवाफ दिए पनि या ठाने पनि साँच्चकै कारण त्यो होइन । यथार्थमा त्यो त उनीहरूले स्वयंलाई नै परिष्कृत रूपमा ढाँटेको भूठो तर्क मात्र हो र यही भूठो कुरालाई नै उनीहरूले विश्वास गरेका हुन्छन् । वास्तविक कारण त के हो भने उसले आफ्नो रीस सजिलैसित व्यक्त गर्ने जान्नैनन् र आफ्नो रीसलाई आफैभित्र दबाएर राख्छ । यसले गर्दा उसको चित्तमा भावनागत विकृति (emotional distortion) पैदा हुन्छ र उसको जीवनको दृष्टि नै विकृत हुन पुर्याइ । यसले विस्तौरै उसको हृदयघात गर्दै र उमेर ढढै गयो भने सम्भवतः हृदयघात त्यस्तो भावना (emotion) संचित हुँदै जाँदा एक दिन अचानक या त भित्र या त बाहिर नराम्रोसँग विष्कोटन हुने सम्भावना हुन्छ । यदि बाहिर भयो भने उसले व्यक्तिको हत्यासमेत गर्न सक्छ भने भित्र भयो भने ठूलै हृदयघात हुन सक्छ ।

तर उसले किन त्यसो गर्दै (रीसलाई लुकाउँछ) त ?

किनकि उसका आमाबाबु या प्रतिनिधि आमाबाबुले उसलाई बच्चैमा, “कुनै भावना (क्लेश) नदेखाउनु” भने आदेश दिएका थिए । यो आदेश उसको मनमा बलियोसँग घुसेको थियो परन्तु उसले यो विर्सिएको छ या अति हल्कासँग मात्र सम्भन्ध । जब उ बढै जान्छ, तब उसले ती विर्सिएका आदेशहरूको अनुशारण गर्दै जान्छ । जस्तै कि एउटा कम्प्युटरले त्यसको सफ्टवेयरको अनुशारण गर्दै । एउटा तार्किक प्राणी भएको हुनाले उसले कुनै परिष्कृत ढङ्गले त्यसलाई व्याख्या गर्दै, जस्तै : “मैले मेरा क्लेशहरू देखाउँदिन किन कि म करुणाशील बन्न चाहन्छु” इत्यादि इत्यादि । वास्तवमा उसले ती भावनाहरूलाई कसरी व्यक्त गर्ने भन्ने समेत पनि सिकेको, जानेको हुँदैन । ती पैतृक आज्ञाहरूको (parental injunctions) कारणले गर्दा उसले आफ्ना भावनाहरूलाई राम्रोसँग अभिव्यक्त गर्न कहिल्यै पनि सिकेको छैन । त्यसकारण उसले सोच्छ कि ‘अभिव्यक्त गर्नु’ भनेको ‘विस्फोटन गर्नु’ या ‘अर्को व्यक्तिलाई मारिहाल्नु’ हो । उसलाई यो समेत पनि थाहा छैन कि आफ्ना भावनाहरूलाई अभिव्यक्त गर्ने सही तरिकाहरू पनि हुन्छन् । त्यहाँ दुइटा विकल्पहरू मात्र हुने त होइन- १) या त विस्फोट नै गर्नु, २) या त भावनाहरूलाई दबाउनु या नियन्त्रण गरेर राख्नु । त्यहाँ तेसो विकल्प पनि छ - ठीक तरीकाले अभिव्यक्त गर्नु । परन्तु उसका सबभन्दा खराब भाग त त्यो हो कि अझै पनि उसले आफूलाई करुणाशील छु भन्ने ठान्छ र त्यही नै विश्वास गरिरहन्छ । यस्ता व्यक्तिहरू त आफैप्रति पनि अत्यन्त निष्ठूर भझरेहेका छन् । जब उनीहरू आफैप्रति पनि करुणाशील छैनन् भने अरूप्रति कसरी करुणाशील हुन सक्छन् ?

“त्रिरत्न शरणम्”

अनुवाद : नारायण रिजाल
संकलन : विजय सर्गः

With Best Compliment of

CONSTRUCTION PVT.LTD.

Bagmati Chambers, Flat 4/5

Ka 2-2/18 Milan Marg, Teku

P.O.Box 1223, Kathmandu, Nepal

Tel. 4243120, 4252124, Fax : 977-1-4231043

E-mail : cecon@mail.com.np

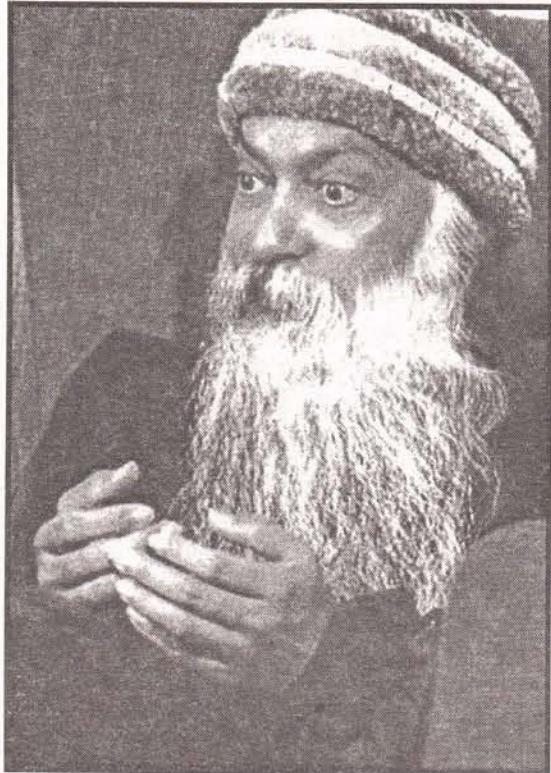
रजनीश :

एक बौद्ध

विद्यार्थीको

आँखामा

◆ जगदीश वैद्य श्रेष्ठ
पत्रकार, शिक्षक
लगनचोक, काठमाडौं

रजनीश कोर गुपका एक जना शिष्य - स्वामी अरुण आफ्नो गुरुको बारेमा यसरी बताउनु हुन्छ 'रजनीशलाई मानिसहरू बुझन सक्दैनय्ये र सेक्स गुरु, धनीमानीको गुरु आदि भनेर आलोचना गर्थे । जो मेधावी हुन्छ, जो आफ्नो स्वविवेकमा चल्दू उसको विरोध पनि हुन्छ । सकली प्रतिभा एउटा प्याकेजमा आउँछ । त्यसमा विरोध, धृणा, प्रेम सबैको लागि स्थान हुन्छ ।'

रजनीश एक जना प्रतिभावान विवादास्पद गुरु हुन् । उनले समाजको प्रचलित धेरै आग्रहलाई तोडे । उनले धेरै एक आपसमा बाभिएका कुरा गरे । अथाह सम्पत्तिका मालिक भए । उनले आफैले धेरै महिलासँग सम्भोग गरेको कुरा सार्वजनिक गरे । यी कुनैपनि क्रियाकलाप एक जना आध्यात्मिक गुरुबाट पूर्वीय समाजले अपेक्षा गरेको हुँदैन । तर पूर्वीय दर्शनमा एक जना सिद्ध कुनै पनि बनिबनाउ सामाजिक ढाँचामा कैद हुँदैन भन्ने मान्यता पनि राख्दछ । यसकारण रजनीशका हरेक क्रियाकलापलाई सिद्धको व्यवहारको रूपमा व्याख्या गर्न रजनीशका अनुयायीहरू संघ कोशिश गर्दछन् । बाभिएका कुराको दोष सन्त्रे पात्रलाई दिइन्छन् । जोभा दी बुद्धको आदर्शले रजनीशको अकुट सम्पत्तिलाई 'आवश्यकता'को रूपमा चित्रण गरिन्छ । यौन विवादलाई टिचिडको रूप दिइन्छ । रजनीशले आफूलाई

सिद्धको रूपमा प्रस्तुत गरेका छन् । पागल बालक र सिद्ध अनार्किष्ट हुन्छन् । त्यसैले एक जना अभिनेताले पनि सिद्ध भएको अभिनय गर्न सक्छन् । उहाँ सिद्ध हो होइन छुट्याउने कुनै उपाय अध्यात्ममा छ कि ?

अन्दु कोहेन २०५० साल तिर नेपाल आएको बेला विश्वप्रसिद्ध तिब्बती गुरु टुल्कु उर्गेन रिडपोछेलाई भेटेर 'के म मुक्त भए ?' भनेर सोधे । त्यतिवेलाको अनुवादक एरिकका अनुसार उर्गेन रिडपोछेले 'एक जना मुक्तले मात्रै अर्को मुक्तलाई चिन्छन्' भनेर पन्छिनु भयो । बौद्ध परम्परा विशेषतः बज्रयानमा सिद्धको पहिचान गर्ने तरीका हुन्छ । सिद्ध हो होइन छुट्याउन अर्को सिद्धले मात्रै सक्छन् भनिन्छ ।

सिद्ध छुट्याउने दोस्रो तरीका हो मृत्युको बेला देखिने प्राकट्य चिन्हहरू । जीवनभरी कसैले आफू सिद्ध भएको कुरा लुकाएर राखेपनि मर्दा त्यसको चिन्ह प्रकट हुन्छन् । तिब्बतमा सिद्धहरूले शरीर छोड्दा (मर्दा) शरीर बिलाएर जान्छन्, हेर्दा हेर्दै पनि बिलाएर जान्छन् । शरीर जलाउँदा अनेकौ अस्थिधातुहरू भेटिन्छन् आदि । बुद्धले देह त्याग गर्दा, आयुसंस्कार त्याग गर्दा प्राकट्य चिन्हहरू देखिएका थिए । महाकाश्यप भिक्षु आई नपुगेसम्म बुद्धको शरीर आगोले छोएको थिएन । सिद्ध शान्तिदेव बोधिचर्यावितार सुनाउँदा सुनाउँदै प्रकाशमा विलय भएर गएका थिए ।

सिद्ध विरुपाद दक्षिण भारतको एउटा मूर्तिमा बिलाएर गएका थिए । तिब्बतमा साधकहरू प्रकाशमा बिलाउनु सामान्य कुरा हुनेगर्थ्यो । काठमाडौंमा देह त्याग्ने टुल्कु उर्गेन रिडपोछेको शब सानो भएर गएको थियो । जलाउँदा अस्थिधातुहरू भेटिएका थिए । दुजोम रिडपोछेको शब अहिले पनि बौद्धमा सुरक्षित छ । अमेरिकामा चोग्याम दुडपाको शरीर जलाउँदा अप्रत्यासित रूपमा मौसममा परिवर्तन आएको थियो र अमेरिकी मौसमविद्हरू समेत चकित भएका थिए । आकाशमा मन्त्रहरू देखिएका थिए । शबमाथि इन्द्रेणी प्रकट भएको थियो । काठमाडौंका प्रसिद्ध वज्राचार्यहरूमध्ये एक असनका वज्राचार्य सूरतबज्र आँगनबाटै रशमीमा बिलाएर गएका थिए । नरदेवीका शान्तिपाद रशमीमा परिवर्तित भएर गएका थिए ।

नेपालका बज्रयानका आचार्य श्रीधर शमशेर राणाले 'मतिस्वधन अभ्यास' भन्ने पुस्तकमा भन्नु भएको छ- 'महापरिनिर्वाण सूत्रमा बुद्धको मृत्युक्षणमा भएका वर्षा, जनावर तथा चराचुरुडीको आवाज आदिको उल्लेख छ । 'यदि त्यस्ता घटनाहरू देखिएनन् भने कर्माचार्यने रिडपोछेले बताए जस्तै 'महापण्डितको विद्यौनामा साधारण मानिसको लास' मात्र हुनेछ ।' जिन्दगीभर सिद्ध भनेर प्रचार गर्दै हिङ्द्यो तर मर्दा कुनै प्राकट्य चिन्ह देखिएन भने बज्रयानमा उनलाई मुक्त पुरुष वा चित्तबुद्ध आदि मान्दैन ।

रजनीशले पनि आफुलाई मुक्त, भगवान, बुद्ध पुरुष आदिको धोषणा गरेका छन् । सिद्धहरूले जस्तै जीवन व्यवहार गरेका पनि छन् । तर साँचो साधकको मृत्यु साधारण हुँदैन भन्ने तथ्यलाई मान्ने हो भने उहाँको इमान्दारितामा शंका गर्ने ठाउँ रहन्छ । साधारण मानिसको मृत्यु भन्दा भिन्नता उहाँको मृत्युमा केही पनि थिएन । उहाँ मुक्तपुरुष भएको भए एक जना साधारण मानिसले जस्तै किन देह त्यागे भनेर प्रश्न गर्न सकिन्छ ।

स्मरणीय छ - उहाँले नै आफू ७०० वर्ष अघि तिब्बतमा एक जना गुरुको रूपमा रहेको र त्यतिबेलाको उहाँको शब अहिले पनि त्याहाँको कुनै गुफामा सुरक्षित राखिएको दाबी गरेका छन् । उहाँका अनुसार त्यो शरीर असाधारण खालको थियो । यसले उहाँ एक ठूलो साधक हो भन्ने कुरा देखाउँछ भनेर आफ्नो 'गिलम्पसेस् अफ गोल्डेन चाइल्डहूड' र अन्य पुस्तकमा दाबी गरेका छन् । उहाँले भन्नु भए जस्तै उहाँको शरीर तिब्बतमा सुरक्षित थियो थिएन भन्न सकिन्न तर उहाँको वक्तव्यबाट यिद्धको मरण साधारण हुँदैन भन्ने कुरा नै देखिन्छ ।

रजनीशले सबभन्ना बढी तारीफ गरेको महापुरुष बुद्ध हुन् । तर उहाँले बुद्धको साधना र विचारलाई तोडमरोड गरेर प्रस्तुत गरेका छन् । उहाँले सिकाउने विपश्यना

ध्यान अति निम्न स्तरको छ । आनापाना गर्दा गर्दै महामुद्रासिद्धी हुन्छ भन्ने जस्तो कुरा गरेका छन् । मनको शान्ति र महामुद्रामा धेरै अन्तर छ । समथा र विपश्यनामा धेरै अन्तर छ । उहाँको विपश्यना न थेरवादी परम्पराको 'सत्तिपठान सूत्र'सँग मेल खान्छ । न महायान परम्पराको 'महामुद्रा'सँग मेल खान्छ । न वज्रयानको 'तान्त्रिक महामुद्रा, यिदाम-साधना, महासन्धि (भोक्षेन्)' सँग नै मेल खान्छ । उहाँले ज्यावरणको कुरालाई त के क्लेशावरण प्रहाणको समेत कुरा उठाएका छैनन् । जबकि विपश्यनाको मूल उद्देश्य नै ज्ञावरण र क्लेशावरणको प्रहाण गर्नु हो । बुद्ध धर्मको विपश्यना परम्परा गुरुवाटै सिन्न पर्छ । महामुद्रा, महासन्धि, थेरवादी विपश्यना सबैको गुरु-शिष्यको परम्परा भगवान् बुद्धको पालादेखि नै अटुट रूपमा चलिआएको छ । किताब पढेर विपश्यना गर्न जानिन्छ भनिएको कहीं कतै छैन । रजनीशले विपश्यना कुनै परम्पराबाट सिकेका होइनन् । त्यसैले उहाँले सिकाउने विपश्यनाको कुनै आधिकारिकता छैन । 'रजनीश कति ठीक कति गलत' भन्ने पुस्तकको विवरणलाई सत्य मान्ने हो भने रजनीशले तन्वलाई पनि यैनसंग जोडेर तन्त्रको आधिकारिक परिभाषा, उद्देश्य सबैको खिल्ली उडाएका छन् । यो सबै हुनुको कारण रजनीशलाई बौद्ध परम्परा अनुसारको बाट्य, भित्री र गुरुत्य साधनाको कुनै ज्ञान नै नहुनु हो ।

महापण्डित राहुल सांकृत्यानले डा. राधाकृष्णनलाई हिन्दू र बौद्ध मत एकै हो, परमात्मा र निर्वाण एकै हो भनेकोमा व्यंग्य गरेका छन् - 'स्वयं बुद्ध, उहाँका शिष्य नागसेन (१५० इसापूर्व), नागार्जुन (१०० ईडी), असंग (३७५) वसुवन्थु (४००), दिद्नाग (४२५), धर्मकीर्ति (६००), धर्मोत्तर, शान्तरक्षित (७५०), ज्ञानश्री, शाक्यश्री भद्र (१२००) आदिले जुन रहस्यलाई बुझन सकेनन् त्यसलाई खोजेर निकाले श्रेय सर राधाकृष्णनलाई जान्छ, जसले अनात्मवादी बुद्धलाई उपनिषद्को आत्मवादको प्रचारक सिद्ध गरिदियो ! २५०० वर्षसम्म भारत, लंका, वर्मा, स्याम, चीन, जापान, कोरिया, मंगोलिया, तिब्बत, मध्य एशिया, अफगानिस्तान र अन्य देशमा कतिको धेरै भ्रम फैलेका रहेछन् कि उनीहरूले बुद्धलाई अनात्मवादी, अनिश्वरवादी ठानिरहे ! त्यस्तै अक्षपाद, वादरायण, वात्स्यायन, उच्योतकर, शंकराचार्य, वाचस्पति, उदयन जस्ता वैदिक ब्राह्मणहरूले पनि बुद्धको दर्शनलाई जसरी सम्फे त्यो पनि यिनीहरूको अज्ञानता रहेछ !' (दर्शन दिग्दर्शन)

यो व्यंग्य रजनीशको लागि पनि सान्दर्भिक छ । उहाँले पनि सबै धर्मले, बाटोले पुऱ्याउने भनेको एउटै ठाउँ हो, बुद्धको निर्वाण, हिन्दूको परमात्मा, काइष्टको ईश्वर, मोहमदको

अल्लाह सबै एकै हो भनेका छन् । सबै एउटै हो भन्नु बजार सुहाउंदो कुरा मात्र हो । तर यो सही कुरा होइन । त्रिपिटकको ब्रह्मजाल सूत्रमा ६२ वटा मिथ्या दृष्टिको, बुद्धको समयमा प्रचलित मतहरू उल्लेख गरेका छन् । हिन्दू ईसाई, मुस्लिम मतहरू सबैलाई त्यही ६२ मिथ्या दृष्टिअन्तर्गत राख्न सकिन्छ । बुद्धले यी दृष्टिहरूलाई 'मिथ्या दृष्टि' भनेका छन् । बुद्धले मैले सिकाएको पनि त्यही हो भनेका छैनन् । हिन्दू मत र बौद्ध मत बीच भएको खण्डन-मण्डनको लामो इतिहास नै छ । सन् ४०० का हिन्दू वात्स्यायनले बौद्ध गुरु नाराजुनको खण्डन गरे । सन् ५०० मा बौद्ध दिङ्नागले वात्स्यायनको खण्डन गरे । शंकराचार्यलाई बौद्ध धर्मकीर्ति (सन् ५५०) ले खण्डन गरे । सन् ८४१ मा हिन्दू वाचस्पति मिश्रले धर्मकीर्तिको खण्डन गरे । सन् १००० मा बौद्ध ज्ञानश्रीमित्रले वाचस्पतिको खण्डन गरे । हिन्दू उदयनाचार्यले ज्ञानश्रीलाई खण्डन गरे । उदयनाचार्यलाई १३ औं शताब्दीमा बौद्ध रत्नकीर्तिले खण्डन गरे । रत्नकीर्तिलाई कुनै हिन्दूले खण्डन गरेका छैनन् । यो इतिहासले नै देखाएको छ कि बौद्ध र हिन्दू मत एकै हुनै सक्दैन ।

हिन्दू र बौद्धमतको दृष्टि, मार्ग र फलमै ठूलो भिन्नता छ । त्यस्तै हिन्दूमा पनि अद्वैतवाद र सामान्य हिन्दू विचारहरूमा धेरै भेद छन् । हिन्दू र ईसाईमा पनि धेरै फरक छन् । त्यसले सबैले एकै ठाउँमा पुच्याउँछ भन्नु रजनीशको ठूलो दार्शनिक भूल हो । यस्तो सोचाईको सामाजिक महत्व मात्रै हुन्छ । तर यसले एक साधकलाई गलत मार्गदर्शन गराउँदछ । एक सिद्ध वा बुद्ध पुरुषले यस्तो गल्ती कसरी गर्न सक्छ ?

रजनीशका अनुसार संसारमा कुनै चिज गर्नुको अर्थ छ भने त्यो हो ध्यान । उहाँका अनुसार प्रेम ध्यानकै परिणाम हो । ध्यान केन्द्र हो त प्रेम परिधि हो । स्वामी अरुणका अनुसार ओशोको शिक्षालाई दुई शब्दमा संक्षेपिकरण गर्न सकिन्छ । ती हुन ध्यान र प्रेम । उहाँले २९ वर्षको उमेरमा आधुनिक मानिसलाई उपयुक्त ध्यान भनेर आफै ध्यान विधि 'डायनामिक ध्यान' को प्रतिपादन गरे । त्यसपछि उहाँले थुप्रै ध्यान विधिहरू सुजना गरे जुन आज पनि उहाँका शिष्यहरूले साधनाको रूपमा गर्दै र गराउदै आएका छन् । तर उहाँले रचना गर्नु भएका विधिले साधकलाई 'नर्मली अवनर्मल' भन्दा माथि लग्न सकेका छैनन् र सक्दैनन् पनि । उहाँको सम्पूर्ण मार्ग-विधिले जुन उहाँका 'अरेझ बूक', 'रजनीश ध्यान योग' आदिमा संग्रहित छन्, मनोवैज्ञानिक थेरापीको काम मात्रै गर्दछन् । साधकलाई सम्पूर्ण संस्कारवाट मुक्त गर्ने काम यिनीहरूले गर्न सक्दैनन् । आधुनिक भाषामा भन्ने हो भने

यिनीहरूले साधकलाई पूर्ण रूपमा 'डिकन्डसनिङ' गर्ने काम गर्दैनन् ।

यी ध्यानहरू बनेका आज ४३ वर्ष भइसक्यो तर उहाँका चेलाहरू (रजनीशीहरू) यी ध्यानहरू गरेर रजनीश जस्तै बनेको वा मुक्त भएको सुन्नमा आएको छैन । रजनीश स्वयंले विनोद खन्नासहितको एक समूह मुक्त घोषणा गरेतापनि उहाँले नै यो काम त्यसै जोकमा गरेको भनेर फिर्ता लिएका थिए । भगवान् बुद्धको जीवनकाल र पछि पनि भगवान् बुद्धको विपश्यना, महामुद्रा, महासन्धि, माध्यमिका ध्यान गरेर साधकहरू अरहत, सिद्ध, ओशो भएका थिए । आज पनि भइरहेका छन् । बौद्ध परम्परामा धेरवाद, महायान, बज्रयान सबैमा साधकले आफुले पाएको मार्गफलको दाबी गर्ने र दाबी गर्ने साधकहरूको परीक्षण जाँच गर्ने परम्परा अहिले पनि छ । रजनीशको विधिहरूले कुनै फल नै दिन्न भने त्यो कसरी बुद्धपुरुषले दिएको विधि हुन सक्छ ? मनोवैज्ञानिक थेरापीका जस्तो फाइदा दिने विधिको प्रणेतालाई बुद्धपुरुष मान्ने हो भने सिगमण्ड फ्रायडलाई पनि बुद्ध नै माने भयो ।

रजनीशका विधिहरू नै पनि कतिको वैज्ञानिक छन् विचारणीय छ । यिनीहरूले सामान्य फाइदा भन्दापनि वैफाइदा धेरै गर्ने हो कि प्रश्न गर्न सकिन्छ । डायनामिक विधि कै कुरा गर्ने हो भने त्यसमा प्रयोग हुने भ्रष्टिका प्राणायामले साधकको स्नायु मरितष्कलाई खराव गर्नसक्छ । योगको प्रामाणिक व्यक्ति वी.के.एस. आयडगारले आफनो 'लाइट अन प्राणायाम' पुस्तकमा भ्रष्टिका प्राणायामले हानि गर्न सक्ने कुरा लेखेका छन् । यस्तो साधनाले शरीरको वायु विगार्ने सम्भावना छ । त्यस्तै त्यसमा प्रयोग हुने क्याठर्सिस कतिको असरदायी छ सोचनीय छ । गेस्ताल्ट थेरापी मनोचिकित्सामा क्याठर्सिस पूरा हुन खाली मनको तनाव हटाउने खाले चिच्याहट, रुवाई आदि मात्र पर्याप्त छैन भनिन्छ ।

रजनीशले शारिरिक स्तरमा हुने कुकर्मलाई महत्व दिएनन् । हिन्दू धर्म यम, नियमबाट शुरू हुन्छ । बुद्ध धर्म शील, वौद्धिसत्त्व सम्बर, तान्त्रिक समयबाट हुन्छ । क्रिश्चियन धर्ममा 'टेन कमाण्डमेन्टस' छन् । एक निश्चित समयसम्म र अवस्थासम्म यी यम, नियम, शील बिना पनि साधना चल्छ र यो उपाय कौशलकै कुरा हो तर यिनीहरूलाई महत्व नै नदिनाले फेरि पनि रजनीशको साधना 'साइकोथेरापी' भन्दा माथि नउठ्ने निश्चित देखिन्छ । बुद्धमार्गमा शील आदिलाई अति समाउने र शीलब्रत परामर्समा फँस्ने र यिनीहरूलाई वास्ता नै नगर्ने दुवै अतिहरूबाट बच्ने शिक्षा दिन्छ ।

रजनीशले जुन सुकै विधिमा द्रष्टाको धारणालाई

जोडेका छन् । द्रष्टाभावलाई धेरै जोड दिने गरेका छन् । वास्तवमा द्रष्टाको अभ्यासले कोही पनि मुक्त हुन्छ भनेर कुनै पनि धर्म वा अध्यात्मिक पद्धतिले मान्दैनन् । बुद्धको शिक्षामा द्रष्टालाई पनि - के हो ? चिन्न खोजिन्छ । हिन्दू परम्परामा द्रष्टालाई ब्रह्म ईश्वरमा विलय गराइन्छ । द्रष्टा रहेसम्म द्वैत मन रहन्छ । त्यसैले द्रष्टाभावको अभ्यासबाट मुक्त, बुद्ध हुने सम्भावना नै हुन्न । बढिमा समथ ध्यान लाभ हुनेछ । नभएमा मन शान्त गर्न एउटा उपाय साधकले पाउन सकिन्छ किनभने द्रष्टाभावले तनाव घटाउन मद्दत गर्दछ । र विचारबाट प्रभावित नहुने बन्न सकिन्छ । तर मन शान्त गर्ने, तनाव कम गर्ने उद्देश्य लिनु त आध्यात्मिक भौतिकवाद मात्रै हो । साँचो अध्यात्म होइन । विपश्यनाचार्य गोयन्का आफ्नो गुरु ऊ वाखिन कहाँ माइग्रेन निको पार्ने उद्देश्यले गएको बेला उहाँले गाली खाएका थिए । १३ औं शताब्दीतिर मिलोरपाले आफ्नो चेला रेचुडपाले दुःख गरेर भारतबाट अनेकौं लैकिक सिद्धी प्राप्त गर्ने उपाय संग्रहित ग्रन्थहरू ल्याउँदा सबै जलाइदैएका थिए ।

संक्षेपमा भन्दा, बीसौं शताब्दीका एक प्रखर धर्मगुरु रजनीशले आफू मुक्त, गुरु, भगवान्, ओशो भनिन योग्य भएको दाबी गरे । उहाँले अध्यात्मलाई एक नयाँ अर्थ दिने प्रयत्न गरे । जीवन पर्यन्त मानिसहरूलाई मार्ग दर्शन गरे । उहाँले ६०० भन्दा बढि पुस्तकहरूमा बोले । संसारमा विद्यमान सबै वाद, दर्शन, धर्ममाथि बोले । संसारमा व्याप्त समस्या र सम्भावनाहरूबाटे आफ्नो धारणा राखे । विज्ञान र अध्यात्मको प्रयोग गर्ने सोचलाई अगाडि ल्याए । उहाँले बुद्धको प्रज्ञा, भीरावाईको भक्ति, सूफीहरूको रहस्यवाद, कृष्णको निष्काम कर्मलाई प्रेम गर्न सिकाए । चर्चको हावीले विशाकत हुन गएको क्रिश्चियन धर्मको रहस्यवादप्रति मानिसको आँखा खोल्ने काम गरे । धर्मको नाममा बेकारको परिनिर्भर जीवन विताउने, अन्धविश्वासी, पाखण्ड, पण्डित्याईमा सीमित हुने आदिलाई उहाँले ठूलो चोट पुऱ्याए । विभिन्न आध्यात्मिक विधिहरूलाई पुनर्रचना गरे । आधुनिक मनोचिकित्सालाई साधनाविधिहरूमा प्रयोग गरे । मनमोहक भाषामा कविले जस्तै शब्द तौलेर कथाहरू बनाउदै, चुट्किलाहरू भन्दै गहन अभेद्य विषयलाई पनि सहज रूपमा व्यक्त गरे ।

रजनीश एक अद्वितीय पुरुष हुन् यसमा शंका छैन । उहाँले जे गर्नु भयो जसरी जिउनु भयो त्यो धेरैको लागि अनुकरणीय हुनसक्छ । तर उहाँ साँच्चिकै ओशो, सिद्ध वा बुद्ध हो भन्ने कुराको कुनै आधार देखिन्न । उहाँको विधि, शिक्षाले मनोवैज्ञानिक फाइदा हुन सक्ला तर अध्यात्मिक वाटोमा ती सबै तगारो बन्ने निश्चित छ । उहाँको शिष्यहरू

भोलि बुद्ध, बोधिसत्त्व, अरहत भएर निस्केलान् भन्ने कुनै संकेत देखिन्न । यति मात्रै हो कि सबैको आ-आफ्नो महत्व हुन्छ । आ-आफ्नो श्रोता र बजार हुन्छ ।

भन्ने पर्दा समस्या रजनीशमा छैन । हामीले आफ्नो आवश्यकता थाहा पाउनु पर्दै - रजनीश, कृष्णमूर्ति वा बुद्धमध्ये को हाम्रो आवश्यकता हो ? साईबाबा पनि हाम्रो आवश्यकता हुन सक्ला । आवश्यकता हरेकको फरक-फरक हुन्छ । त्यो अनुसार गुरु पनि फरक-फरक हुनसक्छ तर सबै गुरु एकै कोटीका हुदैनन् भन्ने कुरा सप्ट हुनुपर्दै । साईबाबा, रजनीश, कृष्णमूर्ति, बुद्धमा फरक छ । साँचो रूपमा विकसित शिष्यको धेरै गुरुहरू हुनसक्छन् । एक गुरुसँग नभएको कुरा अर्को गुरुसँग पो छ कि, थाहा पाउनु हितकर नै हुन्छ ।

शील - समाधि - प्रज्ञा

- चन्द्रकाजी शाक्य

संसार धयागु बन्धन हे ख, जुई भुठा विधान
ईश्वर धयागु सत्य हे ख; सत्य सेवा महान् ।

जन्मे जुई मनूत विना नाँ, दई मखु धर्म व जात न
दहुगु फुक्कं वयागु हे संस्कार, वयागु हे मेहनतं ख ।

मखु भौतिक सम्पन्नता हे, मखु तःधंगु जात
गबले जुई बाँलागु चित्त, उबले जक जुई भिँई ।

छंगु जिगु धयागु मदु थन, अनित्य ख: फुक्कं संस्कार
श्वास छनु ब्या वनी, अन्त्य त्वःती थ संसार ।

स्वंगु अकुशल त्याबले त्वःति, राग - द्रेष - अभिमान
स्वंगु कुशल त्याबले ज्वनाति, शील - समाधि - प्रज्ञा ।

शील - समाधि - प्रज्ञा हे ख; सम्बोध ज्ञानया सार
याइ सुनाँ थुयागु अभ्यास, जुझ वयागु जीवन पार ।

अग्रश्रावक अर्थात्

सारिपुत्र व महामौदगल्यायन चरित्र

◆ भिक्षु अभूतानन्द

“अग्रश्रावक” धायूवं हे बौद्ध जगते सारिपुत्र व मौदगल्यायन महास्थविरपिं धका मस्यूपि बौद्धपिं म्ह हे ज्ञी । भगवान् बुद्ध्या शिष्यपिंत ‘श्रावक’ धाई । श्रावकपि मध्ये श्रेष्ठपिं ज्यूनिन्ति, सारिपुत्र व महामौदगल्यायन महास्थविरपिंत “अग्रश्रावक” धाःगु । राजगृह वेलुबनारामे वया: वसपोलपिं भगवान् न्या शिष्यपिं ज्ञी धुसेलि वसपोलपिनि प्रज्ञाया महत्ता खनाः, भगवान् वसपोलपिंत शिष्यपिं मध्ये अग्रपि धका घोषणा विज्यात । उसानिसें वसपोल सारिपुत्र व महामौदगल्यायन महास्थविरपिंत “अग्रश्रावक” धाल ।

वसपोलपिं भगवान् बुद्ध्या शिष्य जू वय् न्यवया खँ थथे:- राजगृह वनेथाय् नालन्दाया आसपासे उपतिस्स (=उपतिश्य) व कोलित धयागु गाँ दु । अन गामे गाँया द्वारे जुयाच्चंपि घनाढच्चपिं ब्रह्मू त निखल दु । थुमि कुले वसपोलपिं जन्म जुल । छम्ह उपतिश्य गामेच्चंम्ह ब्रह्मू या कुले जन्म जुल । मेम्ह, कोलित गामे च्चंम्ह ब्रह्मू या कुले जन्म जुल । थुमि भरण-पोषण स रलतापूर्वक जुल । वःचाधिक जुसेलि उपतिश्य गामे बुम्हसित “उपतिश्य” व कोलित गामे बुम्हसित “कोलित” धका नां तल । थ्व कुमारपिं निम्ह छन्हुं तुं पालाक बुपिं ज्यूनिन्ति, थुपिं निम्हसिया मित्रता मचानिसें दत । थुमि मित्रता जीवनया अन्ततकं के बांलाक च्चन ।

ल्यायम्ह जुसेलि थुपिं निम्ह छको थेटर सो वन । थेटर स्वया च्चच्चं इमि मने संसारया स्वभाव न थथे हे मखा धयाथे जुल । थ्व कारणं इमि चित्त संसारपाखे विरक्त जुया: परमार्थपाखे आकर्षित जुल ।

उगु समये राजगृह देशे संजय धयाम्ह परिव्राजकया नां साब प्रख्यात जुया च्चन । वया न्यासलं मयाक शिष्यपिं दु । संजयया कीर्ति खनाः, उपतिश्य, व कोलितं परमार्थया

लागि वयाथाय् वनेगु निश्चय यात । थुपिं निम्ह शिष्य जू वंसानिसें संजयया यश झं फैले जुल । उपतिश्य व कोलितपिसं, संजययाथाय् च्चनाः वेद आदि अनेक शास्त्र अध्ययन यात । इपिं सकल जम्बुद्वीपे थासे थासे धर्मसंवाद या: वन । थुगु अवस्था धर्मसंवादया छ्गू युग थें हे जुल । वास्तवे उपतिश्यपिनि चित्त तु शान्त मजुनि, तथापि इपिं संजयया आश्रमे हे आपा च्चन ।

उखे नकतिनि शाक्यमुनि बुद्ध, मार-विजय यानाः, सर्वज्ञ बुद्ध धायूका, सर्वप्रथम धर्मचक्र प्रवर्तन यायू (=धर्मया धःचा चाहिकेत) ऋषिपतन सारनाथे विज्यात । धर्मया धःचा चाहिके सिध्सेलि वसपोलयात खीछम्ह अर्हन्त शिष्यपिं दत । अले शाक्यसिंह शिष्यपिं थथे आज्ञा दयूका विज्यातः-

“भिक्षुपिं ! छिपिं सकले संसारबन्धनं मुक्त जुल । जि नं मुक्त ज्ञी धुन । छिमिके व जिके मोक्षया छुं विशेष मन्त । जिं गुगु ज्ञान प्राप्त यानागु खः; उगु ज्ञान छिमिसं न प्राप्त याय् धुक्ल । हानं संसारया अवागमने छिपिं लाई मखत । जि नं लाई मखुत । छिपिं न अर्हन्त क्षीणाश्रवपिं खः; जि नं अर्हन्त क्षीणाश्रवम्ह खः । छिमिगु व जिगु तृष्णा क्षयन्जी धुक्ल । आः छिमिसं चतुरार्थ्यसत्य व च्यागू अंगं युक्तगु मध्यममार्ग, त्रिलोकया हित सुखया लागी प्रचार याहुं ! थ्व धर्म प्राणीमात्रया आदि, मध्य तथा अन्त कल्याण ज्ञी । थ्व केवल परिपूर्णगु धर्म खः । तर छिपिं छपु लँच्ची निम्ह वनेमते । जि नं उरुवेलपाखे बने ।”

छन्हुं उपतिश्य परिव्राजकं, राजगृह नगरे, स्वय् हे शान्त खाम्ह भिक्षु छम्ह भिक्षाफों वयाच्चंगु खन । वया चित्त, न्हापा गुबले स्वय् मनंगु भिक्षु भेषं आकर्षित जुल । व परिव्राजक याकन याकनं भिक्षु याथाय् वन । लैं वनाच्चंम्ह

वसपोलयाके वं छगु निगु प्रश्न नं यात । भिक्षुया लिसः
मवोगु खना, 'शायद थ्वसपोलं भिक्षाटन याय् बले नम्मवाज्वी'

धकं भालपा: वं परिव्राजक भिक्षु या ल्यू ल्यू वन ।

उपतिश्यपिंके साम्प्रदायिक भावना मदु । जातं ब्राह्मण
जूसां इपि ज्ञान पिपासी । इमित ला न्त्याम्हसियापाखे
जूसां तर्कपूर्णगु, स-स्कारणगु वं तथ्यगु परमार्थया
आवश्यकता जुया च्वन । अकिं वं भिक्षा विज्ञानाच्चम्ह,
अस्सजियासे न जात छु धका न्यन, न गोत्र छु धका
न्यन । उपतिश्ययाके थ्व विश्वास नं दुगु मखु कि जातं
मोक्षयात छु याई ।

अस्सजि भिक्षु भिक्षाटन याय् सिध्यका छथाय् निर्जनगु
बने विज्ञानः वैं फेत्वीत सना विज्ञात । शिष्टाचार स्यूह
उपतिश्य परिव्राजकं थः केच्वंगु वस्त्र छगु लायाविल । थः गु
कमण्डले च्वंगु लः हाय् का ल्हा सीकल । वसपोलया भोजन
भपि सिधः सेलि परिव्राजकं वसपोलयाके "छपिनि गुरु सु
वसपोलया सिद्धान्त छु" धका आदि प्रश्न यात । वसपोल
थथे लिसः विया विज्ञातः-

"जिम्ह पूज्य गुरु गौतम सम्यग् सम्बुद्ध खः । वसपोलया
सिद्धान्त, गुगु वस्तु हेतु-प्रत्ययद्वारा दयाच्वंगु खः, उकिया
निरोध जुई, वं निरोधया मार्ग नं थन हे दु ।"

थुलि खं न्यनेमात्रं उपतिश्य परिव्राजकया ज्ञानावरण
चाला वन । वं वसपोलयात नि न्हापलाक थः म्ह गुरु माने
यात । उपतिश्य साव प्रसन्न जुल, सन्तुष्ट जुल । भगवान्
फलानाथाय् विज्ञानाच्वंगु दु धयागु सीका:, परिव्राजक
पासाम्हसिथाय् त्याहाँ वन ।

आश्रमे थ्यने वं उपतिश्यं पासा कोलितयात
अमृतज्ञान प्राप्त जूगु खँ कन । थ्व खँ न्यना कोलितया
नं ज्ञानावरण चाला वन । वं नं साव खुसी जुल,
सुप्रसन्न जुल । थुलि खँ न्यनेमात्रं कोलित परिव्राजकं
उपतिश्ययात थथे धालः-

"अय् जूसा भीपि वसपोल सम्यग् सम्बुद्धयाथाय्
याकन नु !"

उपतिश्यं थथे धालः-
"अथे मखु पासा, न्ह्याथे धाःसां भीपि संजययाथाय् थुलिपछि
च्वने धुल । अकिं वसपोलयात छको सूचना बीगु भीगु कर्तव्य
खः । ज्यूसा भीसं वसपोलयात नं भिगु मार्गे तये ।"

अन्तस इपि निम्ह, निसःत्या परिव्राजकपि व्वना: वेलुवने
वना: सर्वज्ञ बुद्धया शिष्य जुल । बुद्धशासने द्वाहाँ वसेलि,
सारिव्रत्मूर्त्या काय् जूयानिति उपतिश्ययात "सारिपुत्र"

धाल । मौद्रली ब्रह्मनीया काय् जूयानिति कोलितयात
"मौद्रल्यायन" धाल ।

अग्रश्रावक जुया विज्ञाय् धुसेलि वसपोलपिनिद्वारा
समन्तभद्रयात थः गु धर्मप्रचार मार्गे अनल्प सहायता प्राप्त
जुल । वसपोलपि बुद्धयां ल्यू बुद्ध जुया विज्ञात । थथे धया
च्वनागु केवल मुग्ध श्रद्धां मखु । तथागतं स्वयं वसपोलपित
अनुबुद्ध धका आज्ञा दयका विज्ञागु दु । थुलि जक मखु
अनेक थासे अनेक तरहं तथागतं वसपोलपिनि प्रशंसा याना
विज्ञागु दु । यथा:-

मया पवत्तितं धर्मचक्रं अनुपवत्तको एस भिक्षु=जिं
चाहिका तयागु धर्मचक्रयात हानं चाहिके फूम्ह खः थ्व
भिक्षु ।

ठपेत्वा मं दससु चक्रवाल सहस्रसु पञ्चाय असदियो
एस भिक्षु=भिदोल चक्रवाले थ्व भिक्षु थे प्रज्ञा-ज्ञाने
जाः म्ह जि छम्ह बाहेक मेपि मदु ।

महापञ्चा एस भिक्षु=महान् प्रज्ञा दुम्ह खः थ्व भिक्षु ।
मम सासने पठविसम खन्तिको एस भिक्षु=जिगु

शासने (=संघे) पृथ्वी समान क्षान्ति दुम्ह खः थ्व भिक्षु ।

थुगु प्रकारं श्रीमुनीन्द्रं वसपोलया गुण खँ आपलं आपा
आज्ञा जुया विज्ञागु दु ।

छगु समये शान्तिनायक दशबलं वसपोलपित भिक्षु
संघया दथ्वी, थथे धका घोषणा याना विज्ञातः-

"एतदग्गं भिक्खवे मम सावकानं भिक्खुनं पहापञ्चानं

यदिदं सारिपुत्तो= भिक्षुपि । जिगु शासने प्रज्ञावान्पि मध्ये

अग्रस्त भिक्षु सारिपुत्र खः । एतदग्गं भिक्खवे मम सावकानं

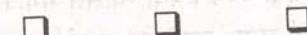
भिक्खुनं इदिव्यमन्तानं यदिदं महामोसाल्लानो=भिक्षुपि । जिगु

शासने ऋद्धिवान्पि मध्ये अग्रस्त भिक्षु महामौद्रल्यायन खः ।"

थुखे सारिपुत्र महास्थविरयाके कृतज्ञाता, गुरुभक्ति, क्षमा
वं प्रज्ञाया आदर्श दुसा, उखे महामौद्रल्यायन
महास्थविरयाके शारीरिक शक्ति, उद्योग, ऋद्धि-चमत्कार
व दूरान्त-दमन शक्ति दु । छन्ह वसपोलपिनिवारे तथागतं
भिक्षुपित थथे नं धया विज्ञात - "सेय्यथापि भिक्खवे
जनेति एवं सारिपुत्तो, सेय्यथायपि जातस्स आपादेता एवं
मोगललानो=भिक्षुपि । सारिपुत्र भिक्षु प्राणीपिनि मां समान

खः, मौद्रल्यायन भिक्षु तुतु-मां समान खः ।"

(बु.सं. २४९३ स पिहाँ वः गु सफू अग्रश्रावक अर्थात् सारि
पुत्र वं महामौद्रल्यायन चरित्र पाखे साभार ।)

Vipassana Meditation and World Peace

— Bhikkhu Vivekananda
Panditaram Lumbini International
Vipassana Meditation Center

Vipassana, or insight, meditation is a form of Buddhist meditation from the Theravada tradition. It is a practice of training the mind in continuous moment-to-moment mindfulness throughout one's entire day.

As it is taught in the tradition of the late Ven. Mahasi Sayadaw of Myanmar, Vipassana meditation consists of continuous mindfulness in sitting meditation, in walking meditation, and in all general activities. During sitting meditation one's awareness is directed to the most prominent physical or mental objects of observation, beginning with the rising and falling movement of the abdomen. Slowing down bodily movements throughout all one's daily activities and restraining the senses are essential parts of the practice. Meditators are supported and guided in their practice through regular interviews and discourses. All meditators are required to observe the "Eight training precepts" and to maintain "Noble silence" throughout the course of a retreat.

Through an unbroken and continuous observation of distinct physical and mental objects arising in one's meditation, a meditator will come to understand the three universal characteristics of all phenomena; that they are impermanent, unsatisfactory, and void of an abiding self. The ultimate aim and primary benefit of this Vipassana practice is the attainment of the four noble path knowledge and noble fruition

knowledge, which take "Nibbana", the State of Peace, as an object.

The mind has a tendency to be dominated by various unwholesome mental states such as greed, anger, fear, ignorance, pride, wrong views, doubts, laziness, restlessness, and worry, to name just a few. These may be seen as the causes for suffering, both in us and in all beings. But through careful observation these unwholesome mental states will subside, allowing wholesome mental states to arise in their place. Mental states such as effort, mindfulness, concentration, intuitive wisdom, joy, tranquillity or peace, happiness, loving kindness, compassion, empathy, equanimity, contentment, and patience reduce suffering and increase a person's mental and physical well-being. This is known as the purification of the mind, which is another major benefit of Vipassana meditation.

So what does all this mean? The practice of mindfulness thus leads to the purification of the mind and to the establishment of peace within (ajjhatta santi). And it is only when a person has established peace within that he/she can act, speak, and think in a peaceful manner and thus contributes to peace in the world at large. Therefore Lumbini will merit its designation of 'Fountain of World Peace' only when there are many people who find peace within themselves and a peace-oriented society develops in Lumbini. Otherwise this aspiration can never become a reality.

Nature of Life

— Dr. Ganesh Mali

What does life mean to you? Ask this question to different individuals in different walks of life, at different times and, to be sure, you will get different answers. For the nature of life depends on the eyes of the beholders.

Perhaps you might think that you will get the right answer if you put this question to an old man (about 75 years of age) who has undergone through most of the ups and downs of life. But unfortunately enough, you will not be able to get the correct answer to this question.

If you are keen enough to find the right answer to this question, you will probably dig through books on philosophy, but you will find out that the philosophers differ in their answers being born and brought up under various circumstances as the history of mankind upon the earth underwent

through various changes. So you will find that all the renowned philosophers of the world including the founders of the great religions of the world differ in their answers.

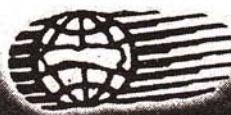
One poet sang thus "In the eyes of the thorn, the world is like the thorn, in the eyes of the flower, the world is like a flower." "The world is like a mirror" goes an old saying, but this does not tell you what exactly life is.

It is amazing to see how our views about life change as we grow older say from age 10, 20, 3090. Life would have different tones and shades carrying various meanings.

Scientists try to find out the exact meaning of life, but their quest is never ending. Life becomes more and more mysterious as they go on digging down and down.

It is not an easy task to melt down all

**Peace of the world is based on
peace in the family**

World Distribution Nepal Pvt. Ltd.

P.O. Box : 11291, Siddhi Bhawan, Kathmandu, Nepal

Tel : 4243706, 4246234, 4255088, 4263600, Fax : 977-1-4243726,

E-mail: bishwa@ccnep.com.np

the philosophers, scientists and thinkers in one pot and get the **essence** out of them all. Perhaps, it is an impossible task notwithstanding the fact that you have your own view of life.

Sometimes you might think that a dead man come alive somehow would be able to reveal the secrets of life. Perhaps that is just wishful thinking. None of the dead would speak, and even if they did they would speak the same thing which they possessed just before dying. Nothing new would come out of them.

Some believe in rebirth, some do not. But each time a different person is born, and each time it is a different kind of life that he lives.

Sometimes you might think that gods can help. But different people have different gods, who speak different things. So, the truth about life still remains a mystery.

So, it seems that, on the whole, when nothing helps, there is the golden silence. Socrates was wise when he said, that he knew only one thing in truth, and that is, that he knows nothing.

But, whether we know exactly what life is or not, we do not have to worry.

For each one of us has our own ways of looking at life, and possesses our respective purposes of living life although that may change according to time and circumstances. And life goes on and on in this planet.

So each of us while alive should live a good life, a truly useful life, avoiding all deeds which seem evil to us. This is what all the great religions of the world have taught us. But, in this

world, where the minds of so many people are defiled with greed, hatred, ego and selfishness, born out of wrong ways of thinking, we have to struggle hard even to live a simple good life. We will probably find it lot easier to live a life with defiled minds filled with lust greed and selfishness, as everybody else in the world. It is easier to go down the hell than rise up to the heavens. All the philosophers of the world including Buddha, one of the greatest of them all, reminds us that with strict vigilance and strong determination we will be able to live a good, simple, peaceful, useful and happy life on earth. So be it for everybody!

जसले शील (धर्म) बुझेको छ, तर प्रयोगमा ल्याउँदैन, ऊ त्यो मान्छे सरह हुन्छ
जसले बति बाल्छ र आँखा चिम्लिन्छ ।

Shrestha Oil Distributors Pasupati Wool Works Pvt. Ltd.

595, Battisputali Sadak, Ktm-9, Nepal

P.O. Box : 9008, Tilganga, Kathmandu,

Tel : 4483981, 4490067, Fax : 977-1-4474193

E-mail : aksth@wlink.com.np

Creating Sustainable Peace

- Ven. Dharma Murti

We have entered a new century and a new millennium but we have not left behind us myriads of problems which plagued our human world during the last century. Indeed we have brought them along with us as we cross the threshold, it will not be hard to realize that the problems of the last millennium, such as poverty, famine, unemployment, AIDS, suicide, violence, racial hatred, religious conflicts, territorial disputes, terrorism, drug addiction, crimes and ecological problems etc.

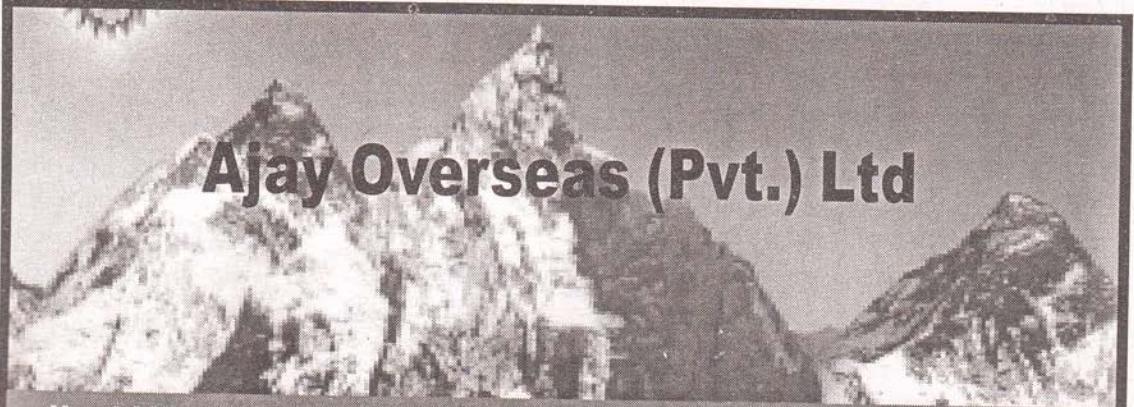
Clearly the world we are dwelling in is in a very bad state. It's badly in need of peace and harmony.

We have failed to live harmoniously and we have also recklessly upset the harmony of the world of nature. By trying to subjugate nature and exploit resources to satisfy our insatiable needs

and cravings, we are destroying the very instead of moving along the path leading to peaceful, harmonious existence, we seem to be intentionally doing just the opposite moving towards conflict danger and in reality, many of us have actually become unbalanced, if not psychotic.

What is actually wrong with us? The answer is that we have not yet truly mastered or subjugated our selves, or found inner balance and harmony. Throughout the past centuries we had been busy making persistent efforts to conquer ourselves. We have learned to cope with the perils of nature of our own thinking and our own behaviour. We utilize science and technology no need to the development of our inner selves.

Why conflicts are still with us and seem to be never ending? Again, the

Ajay Overseas (Pvt.) Ltd

Head Office: Ward No. 16, Vanashali, Branch Office: ward No. 24, Wotu Tole

answer is that we are often seized by uncontrollable craving and desires; always act on reckless impulses without giving sufficient thought to the concomitant consequences, because of such insatiable desire for more we become profit motivated and shamelessly selfish, not caring about the well being of other people. We become coldly scheming, manipulative exploitative and have no respect for the rights of other people. Indeed, we build our own happiness upon the sufferings of other. When the situation reaches the extreme, retaliation and conflict result and war breakout.

Our progress in science and technology has not helped us bring peace and harmony to ourselves or to our world. The more advanced we are in

the material aspects of our lives, the more we are at wars with ourselves and each other, and the more crimes and social ills there are in our human society clearly we need something to rein us in and to bring us back to the path of righteousness and moral sanity. That 'something' is no other than a pragmatic method, a way of life that is accessible to everyone, not just the few or the privileged, a way that encourages and develops moral & ethical behaviour the teaching of the Buddha provides a rational, practical, precise and truly attainable way of achieving the inner peace which is the only stable and lasting foundation upon which to create a sustainable peace.

(Quoted from "Creating sustainable World Peace" by Suchitra Onkom)

बैंकिङ तथा वित्तीय क्षेत्रका अनुभवीहरूद्वारा प्रवर्द्धित छिटो, छारिटो, भरपर्दो र विश्वसनीय वित्तीय कारोबारको लागि सम्पर्क राख्नुहोस् ।

ताको सेवाहरू

अवधि	मुद्दी निक्षेपतर्फ	एकमुष्ट व्याज
३ महिना	३/३ महिनामा ब्याज लिएमा	६.०० %
६ महिना	-	६.५० %
१ वर्ष	७.०० %	७.५० %
२ वर्ष	७.५० %	८.०० %
३ वर्ष	८.०० %	८.५० %
४ वर्ष	८.५० %	९.०० %
- मुद्दी खाताको न्यूनतम रकम रु. १,०००/- हुनेछ ।		
- वचत खाताको न्यूनतम मौज्दात रु. १,०००/- हुनेछ ।		
- कर्मचारी संचय कोष निक्षेपमा १० व्याज प्रदान गरिनेछ । वचतमा दैनिक मौज्दातमा ५.५० %		

कर्जमा देहाय बमोजिमको व्याजदर कायम गरिएको छ ।	व्याजदर
क्र. सं. कर्जा शिर्षक	
१. औद्योगिक/घरेलु/हस्तकला	१२.५०-१४ %
२. हायर पर्चेज/व्यापार/आवास	१३.५०-१४ %
३. सुरक्षण पत्रमा कर्जा (शेयर, सरकारी र अन्य सुरक्षण पत्रहरू)	१३.५०-१५ %
४. अन्य	
क) निर्माण तथा ठेक्का	१४ %
ख) वित्तीय जमानी	१४ %
ग) ब्रिज फाइनान्स	१४ %
५. मुद्दी रसीदमा	+२ %

विस्तृत जानकारीको लागि :

पाटन फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड

मानभवन, ललितपुर, जि.पि.ओ. बक्स न९७५, ई.पि.सि. २२८५,

फोन ५५३९७४७५, ५५५११०२, फ्याक्स : ००१७७-१-५५४४२०६

e-mail: pfinance@wlink.com.np Website: www.patanfinance.com.np

कम्पनीको सम्पूर्ण सेवा
केम्प्टरको माध्यमबाट हुनेछ ।

अग्निर्चावत संखारा उप्पाद्वय धरिमनो ।
उपजिभवता निरुद्धान्ति तेऽन् उप समोद्दृयो ॥

जन्म: २००३ मंसीर

दिवागत: २०६९ आश्विन २८

हाम्रा प्रातः स्मरयणीय र ममतामयी

श्रीमती बुद्धमाया शाक्य को अकल्पनीय निधनले हामी सम्पूर्ण परिवार मर्माहत एवं दुखी छौं । ४५ औं दिनको पुण्यतिथिमा दिवंगतलाई सुखावती भुवनको कामना गर्दै हार्दिक श्रद्धाङ्गली अर्पण गर्दछौं । साथै यस दुखद घडीमा सान्त्वना एवं सहानुभूति प्रकटगर्नुहोस समस्त इष्टमित्र, साथीभाइ तथा शुभचिन्तकहरूमा हार्दिक आभार प्रकट गर्दछौं ।

पति : गणेशबहादुर शाक्य

छोरा / बुहारी

प्रेमबहादुर शाक्य / वेविना शाक्य
युवराज शाक्य / मोनिका शाक्य

नाति / नातिनीहरू

एलिशा शाक्य, विनिशा शाक्य, विप्लव शाक्य, संयम शाक्य

छोरी / ज्वार्डहरू

नानीशोभा शाक्य / रत्नबहादुर शाक्य
ज्ञानीशोभा शाक्य / संजय शाक्य
रिता वज्राचार्य / सागर वज्राचार्य
गीता शाक्य / प्रेम शाक्य

नाति / नातिनीहरू (छोरीतर्फ)

रजनी शाक्य, सुदीप शाक्य, रसना शाक्य, सन्जु शाक्य, सनिशा शाक्य,
रिकेन वज्राचार्य, श्रीजन वज्राचार्य, प्रतिस्था शाक्य, प्रतिक शाक्य

भाइ / बुहारी

नन्दकुमारी शाक्य
कर्मबहादुर शाक्य / केशरी शाक्य

भतिजा / बुहारी

राजु शाक्य / प्रतिमा शाक्य
राजेश शाक्य / पूनम शाक्य
करुण शाक्य

भतिजी / ज्वार्ड

रसमीला शाक्य / महेश शाक्य
सुश्री कविता शाक्य

Remaining part of last issue

Knowledge for happy living

– Vikku Sangharakshit "Saddhamma Kovid"

By gaining knowledge

Many people became great personalities

Not only now a day

But in the days of Buddha, too

Such as Sariputra and Mahamaudgalyayan Mahathera

Khema and Utpalawarna Theri

Anathapindaka Mahaupasaka and Bishakha Mahaupasika

And so on.

Subsequently

There is no doubt that we need knowledge

About Anitya (impermanence)

Dukha (suffering)

Anatma (selflessness)

And also we need knowledge

About Triple gem

Buddha, Dharma and Sangha

About Aryaastangikamarga the Eightfold path

Karma and Karmaphala

As action and fruition

Of course, we require knowledge.

Furthermore,

We have to knowledge

About getting Panchashil

Or praying Buddha

Or listening to Parittana

Or having sermon

Or doing Dana, as charity for people's welfare

If we have knowledge of these

It is sure that our life will be easy

To know almost all facts and reality

Then we can live without suffering

Capable to stay with gladness and cheerfulness

Moreover,

We will have knowledge for benefit for all.

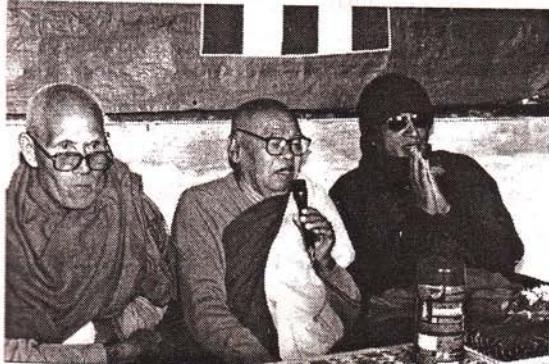
बौद्ध गतिविधि

बुद्धपूजा र धर्मदेशना

काठमाडौं। प्रत्येक पूर्णिमाको दिन आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भूमा नियमित रूपमा हुँदैआइरहेको बुद्धपूजा र धर्मदेशनाको कार्यक्रम भाद्रशुक्लपूर्णिमा (याँयाःपुनिः)को दिन सम्पन्न भयो। अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष भिक्षु कुमारकाशयप महास्थिविराट बुद्धपूजा संचालन र शील प्रदान गर्नुभएको थियो। उक्त कार्यक्रममा भिक्षु कुमारकाशयप महास्थिविर र शामणेर कुमारजीवबाट धर्मदेशना गर्नु भएको थियो। उक्त दिन उपस्थित समस्त भिक्षु अनागारिका गुरुमाहरू र उपासक-उपासिकाहरूलाई जलपान र भोजन प्रदान गरियो। उक्त जलपान, भोजनको व्यवस्था धर्मावास (सूर्यमाया) परिवारबाट सम्पन्न भएको थियो।

कठीन उत्सव सम्पन्न

थेरवादी बौद्ध सम्प्रदायअनुसार वर्षा ऋतुको तीन महिना भिक्षुहरू वर्षावास अर्थात् एउटै विहारमा बसेर धर्मचरण र धर्मोपदेश गर्ने विनय-नियमानुसार भिक्षुहरूले तीन महिनासम्प

आफुले अधिष्ठान गरेको विहारमा वर्षी 'वर्षावास पूरा' गरिसकेपछि त्यस विहारका दाता उपासक-उपासिकाहरूले भिक्षुसंघलाई निमन्त्रणा गरी कठीन चिवर दान दिने प्रचलन रहिआएको छ। यस क्रममा आनन्दकुटी विहारमा भिक्षु कुमारकाशयप महास्थिविराट वर्षावास पूरा गर्नुभएको उपलक्ष्यमा कठीन चिवर दान कार्यक्रम सम्पन्न भयो। विहान ज्ञानमाला भजन खल: स्वयम्भूबाट ज्ञानमाला भजन प्रस्तुत गरिए पछि बुद्धपूजा, धर्मदेशना गरिएको थियो। धर्मदेशनाको क्रममा भिक्षु धर्मशोभन महास्थिविरले कठीन चिवर दानको महत्वबारे प्रकाश पार्नुभएको थियो। सो कार्यक्रममा नेपालका लागि श्रीलंकाली राजदूतको भाले समुपस्थिति रहेको थियो। कठीन चिवर दान पछि भिक्षुसंघ, अनागारिका गुरुमाहरूलाई र उपस्थित उपासक-उपासिकाहरूलाई जलपान, भोजन गराइएको थियो। उक्त कठीन चिवर दानका

दाता भवाःबहाल, काठमाडौंका श्री पूर्णरत्न तुलाधर र श्रीमती अष्टलक्ष्मी तुलाधर हुनुहन्त्यो। यसरी नै काठमाडौं उपत्यका लगायत नेपाल अधिराज्यका विभिन्न विहारमा पालैपालो कठीन उत्सव सम्पन्न भएको छ।

बुद्धपूजा र धर्मदेशना

ललितपुर। ललितपुरको पाटनदरबार क्षेत्रमा अवस्थित विश्वमैत्री विहारमा बुद्धपूजा र धर्मदेशना कार्यक्रम सम्पन्न भयो। पञ्चशील ग्रहण गरेर आरम्भ भएको बौद्धसभामा शामणेर सोरथले हिंसा प्रवृत्ति भएका मानिसले आफ्नो भूल स्वीकारेर प्रायशिचत गर्नुका साथै शील चर्या पालन गरेर सद्वर्धमामा लाग्यौ भने अहंत् पद प्राप्त हुन जाने बताउनु भयो। दिलशोभा शाक्यले धर्मचित्तलाई व्यवहारमा उतार्ने हो भने पहिला आफ्नो परिवारजनलाई सुखी पार्ने बातावरण सृजना गर्नुपर्ने बताउनु भयो। पछिल्लो संकान्तिमा भएको धर्मदेशना स्मरण गरेर मन्त्रव्य प्रकट गर्नुहुने लक्ष्मी महर्जन र बोधिरत्नलाई शामणेर सोरथले पुरस्कार प्रदान गर्नु भयो। उक्त सभामा प्रेमबहादुर, नाति, बुद्धरत्न, हेराकाजीले आ-आफ्नो मन्त्रव्य राख्नुभएको थियो।

शस्त्र परित्याग दिवस सम्पन्न

काठमाडौं। सिफलस्थित पिप्पली थेरवाद बुद्ध विहार र थेरवाद केन्द्रीय दायक परिषद्को संयुक्त आयोजनामा सम्प्राट अशोकले शस्त्र परित्याग गरेको २२६६ औं दिवसको उपलक्ष्यमा नौरथाभार धर्मदेशना कार्यक्रम गरियो। माननीय सहायकमन्त्री भीमकुमारी बुढामगरको आतिथ्यमा प्रारम्भ भएको धर्मदेशना कार्यक्रममा भिक्षु आनन्दबाट सम्यक्दृष्टि, सम्यक् संकल्प, सम्यक् स्मृति, भिक्षुणी कुसुमबाट सम्यक् वचन, सम्यक् कर्मान्त, कृष्णकुमार प्रजापतिबाट सम्यक् आजीविका, भिक्षु संघरक्षितबाट सम्यक् व्यायाम र डा. सानुभाइ डंगोलबाट सम्यक् समाधि विषयमा प्रवचन गर्नु भएको थियो।

शस्त्र परित्याग दिवसको उपलक्ष्यमा विजयादशमीको दिन सोहि विहारमा विहारका अध्यक्ष नारायणबहादुर गुरुडको सभापतित्वमा एउटा कार्यक्रम आयोजना गरिएको थियो। दायक परिषद्का सचिव विष्णु शाक्यले 'उद्धने बेला भो उठ' शीर्षकको कविता पाठ गरेर आरम्भ भएको उक्त कार्यक्रममा परिषद्का अध्यक्ष वखतबहादुर चित्रकारले सम्प्राट अशोकले आफु बुद्धरम्भमा प्रवेश पश्चात् आफ्ना छोराछोरीलाई प्रव्रजित गरेर विभिन्न मुलुकमा बुद्धर्धम प्रचारार्थ पठाउनुका साथै पशुबलिलाई निषेध गरेर पशुपत्नीको लागि अस्पताल समेत खोलिदिएको कुरामाथि

प्रकाश पार्नु भएको थियो । कुलधर्मरत्न तुलाधरले बुद्धपीडित नेपालीको निम्न बुद्धको शान्तिको सन्देश सान्दर्भिक भएको र पशुबलि दिने कार्य बन्द गरी काम, क्रोध, लोभ, मोह जस्ता विकृतिलाई त्यागेर शान्तिको वातावरण बनाउनु पर्नेमा जोड दिनु भयो । डा. सानुभाइ डंगोलले निरपराध पशुपंची बलि दिएर धर्मको नाममा फैलिरहेको विकृतिलाई सुधारको लागि हृदय परिवर्तन गरेर अहिंसक बन्न आवान गर्नु भयो । श्रीकृष्ण महर्जन 'दुःखी'ले देशमा छाइरहेको अशान्त वातावरण हटाउन बुद्धको शान्ति सन्देशलाई मनन गरेर सम्बन्धित क्षेत्र अग्रसर हुनु पर्ने कुरा बताउनु भयो । अर्का वक्ता खड्गनारायण गुरुडले नेपालको अधिकांश जनता बोद्ध भएको र बुद्ध धर्म वैज्ञानिक धर्म भएकोले बुद्धको मौलिक सिद्धान्त समानताको आधारमा दिलित जातिलाई पनि यस धर्ममा अग्रसर गराउने वातावरण तयार पर्नु पर्दछ भन्नु भयो । डा. लक्ष्मण शाक्यले प्राणीमध्ये सर्वश्रेष्ठ कहलिएका मानवले बुद्धधर्ममा आधारित मैत्री, करुणा, प्रेम भावना जगाएर अभयदानको सेवा गर्नुपर्ने बताउनु भयो । परिषदका सल्लाहकार लोकबहादुर शाक्यले कुनै पनि धर्ममा पशुबलिको स्थान नभएतापनि विकृतिको रूपमा देखापरिहेकोमा दायक परिषदले एक दशकअधिदेखि शस्त्र परित्याग दिवस मनाउदै आएको र हिन्दू धर्मका कतिपय संघसंस्थाहरूले पनि पशुबलिको विरोध गर्दै आएको कारण पहिलेको अनुपातमा धर्मको नाममा पशुबलि दिने प्रथा कम हुँदैआइरहेको कुरामा प्रकाश पार्नु भयो । समारोहमा चन्द्रदेव शाक्य, प्रेमबहादुर वज्राचार्य, रामलगन चौधरी, आशारत्न तण्डुकार, उत्तम महर्जन लगायतका वक्ताहरूले पनि आ-आफ्नो विचार राख्नु भएको थियो ।

गोष्ठी सम्पन्न

ललितपुर । सिद्धार्थ विश्वविद्यालयको किंकुशल गवेषक मण्डलद्वारा आयोजित ३७ औं अनुसन्धान कार्यपत्र प्रस्तुतिकरण गोष्ठीमा डा. सानुभाइ डंगोलले 'श्रमणवाद र ब्राह्मणवाद : भारतीय उपमहाद्वीपमा प्रचलित दुई बोद्ध परम्पराहरू' शीर्षक कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नु भयो । सिद्धार्थ विश्वविद्यालयका अध्यक्ष भिक्षु डा. सुनन्द महास्थविरको सभापतित्वमा सम्पन्न उत्तर गोष्ठीमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्दै डा. डंगोलले श्रमणवाद र ब्राह्मणवादको उत्पत्ति, लक्ष्य र विशेषतामा जोड दिई श्रमण परम्पराले गृहत्याग, योग ध्यान, पुनर्जन्म, कर्मको साथै मुक्ति जस्ता अन्तिम लक्ष्यमा जोड दिन्छ र ब्राह्मणवादले वर्तमान जीवन, विधिसम्मत यज्ञ कफदारीता, सम्पत्ति, शक्ति र सर्वगमा जोड दिन्छ भन्नु भयो । साथै श्रमणवादबाट बुद्धधर्म र ब्राह्मणवादबाट हिन्दूधर्म उत्पत्ति भएको कुरा बताउनु भयो । शीलप्रार्थना तथा विरत्न वन्दनाबाट आरम्भ भएको सो गोष्ठीमा

कार्यपत्रमाथि टिप्पणी गर्दै महिश्वरराज वज्राचार्यले कार्यपत्रमा बुद्ध पूर्वका परम्पराहरूभन्दा बढी वर्णन भएको बताउनु भयो । प्रा. विद्याकुमारी वज्राचार्यले कार्यपत्रमा श्रमणवाद र ब्राह्मणवादको उत्पत्ति सम्बन्धी स्पष्ट नभएको भन्नु भयो । त्यस्तै डा. सुन्दरकृष्ण जोशीले श्रमणवाद र ब्राह्मणवादको भेदले धर्मिक विभाजन त्याउन सक्ने कुरा बताउनु भयो । कार्यक्रममा बावुरत्न शाक्यले स्वागत मन्त्रव्य दिनुभएको थियो भने विद्यानन्द वज्राचार्यले गोष्ठीको लागि सहयोग पुऱ्याउने महानुभावहरूलाई धन्यवादज्ञापन गर्नुभएको थियो । भिक्षु सुमेघले आश्विन महिनाको आर्थिक प्रतिबेदन पेश गर्नुभयो । अन्तामा डा. भिक्षु सुनन्दले सभापतिको आसनबाट बोल्नु हुँदै मौलिक श्रोतहरू उल्लेख हुनुपर्ने बताउदै श्रमणवादको परिभाषा र प्रकारहरूमाथि प्रकाश पार्नु भयो । प्रियन्का शाक्यले उद्घोषण गर्नुभएको उत्त कार्यक्रम पुण्यानुमोदन पश्चात् विसर्जन भएको थियो ।

बुद्धधर्मका पाँचवटा पुस्तक एकसाथ विमोचन

काठमाडौं । सुखिहोतु नेपालको आयोजनामा बुद्ध र बुद्धदर्शन सम्बन्धी पाँचवटा पुस्तक हालै एक समारोहका बीच एकसाथ विमोचन गरियो । अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष त्रिपिटकाचार्य भिक्षु कुमारकाशयप महास्थविरका सभापतित्वमा भएको उत्त कार्यक्रममा भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, लामा गुरु रिङ्गोछे संघता लामा र पण्डित बद्रीरत्न वज्राचार्यबाट संयुक्त रूपमा विमोचन गरिएको थियो । ताइवानको 'The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation' बाट निःशुल्क धर्मोपहार प्राप्त सम्यक् सम्बुद्ध, सम्यक्

संस्कार, सत्यतत्त्व एक चिन्तन, दश पारमिता र Which Way to Happiness नामक ती पुस्तकहरूमध्ये नेपालीभाषाका पुस्तकका सम्मादक एवं सुखीहेतु नेपालका अध्यक्ष भिक्षु कोण्डन्यले सम्पादित पुस्तकबाटे बोल्नुहुँदै सुखीहोतु नेपालको गतिविधिमाथि प्रकाश पार्नु भएको थियो, त्यस्तै लेखकद्वय भिक्षु सम्यक् सम्बोधि प्राणपुत्र र डा. गणेश मालीले आ-आफ्ना पुस्तकबाटे बोल्नु भएको थियो । समारोहमा भिक्षु अश्वघोष, रिङ्गोछे संघता र पं. वज्राचार्यले मंगल कामना तथा स्वस्ति वाचनको साथै मन्त्रव्य

प्रकट गर्नुभएको थियो । सभापतित्वको आसनबाट बोल्नु हुँदै भिक्षु कुमारकाशयपले वर्तमान अशान्त बातावरणको मूल कारण मानिसमा नैतिक शिक्षाको अभाव हो र सो हटाउनको लागि विद्यालयस्तरदेखि नै नैतिक शिक्षाको पाठ्यक्रम समावेश गराउनु आवश्यक भैसकेको कुरा बताउनु भयो । आरम्भमा गायिका रमना श्रेष्ठबाट धम्मपदका गाथाहरू बाचन तथा बुद्ध भजन प्रस्तुत गरिएको सो कार्यक्रममा सहभागी सबैलाई विमोचित पुस्तक निःशुल्क वितरण गरिएको थियो र सहभागीहरूले पुस्तक ढुवानी खर्च स्वरूप यथाश्रद्धा आर्थिक सहयोग पनि प्रदान गरिएको थियो ।

लुम्बिनीलाई शान्ति शहर घोषणा गरिने

काठमाडौं । श्री ५ को सरकारले शान्तिका अग्रदूत भगवान् गौतम बुद्ध जन्मस्थल लुम्बिनी क्षेत्रलाई 'अन्तर्राष्ट्रिय शान्ति शहर' घोषणा गरिने भएको छ । यही मडसीर १४ देखि १६ गतेसम्म लुम्बिनीमा हुनगइरहेको दोश्रो विश्व बौद्ध शिखर सम्मेलनको क्रममा सरकारले लुम्बिनीलाई अन्तर्राष्ट्रिय शान्ति शहर घोषणा गरिने कुरा संस्कृति, पर्यटन र नागरिक उड्डयन मन्त्री दीपकुमार उपाध्यायले बताउनु भएको छ । उहाँले भगवान् बुद्धको जीवनीसँग सम्बन्धित लुम्बिनी, तैलिहवादित तिलौराकोट, गोठीहवा, कुदान, रामग्राम, देवदह लगायतका स्थानहरूलाई समेटेर शान्ति शहर घोषणा गर्न लागिएको पनि जानकारी गराउनु भयो ।

शस्त्र परित्याग दिवस सम्पन्न

थिमि, भक्तपुर । नगदेश बौद्ध समूह र बौद्ध ल्यायम्ह पुचः नगदेशको संयुक्त आयोजनामा २२६६ औं शस्त्र परित्याग दिवस एक समारोहको बीच सम्पन्न भयो । सामूहिक पञ्चशील ग्रहण पश्चात् आरम्भ भएको उक्त समारोहको अध्यक्षता बौद्ध ल्यायम्ह पुचःका अध्यक्ष शिवभक्त मेजुले गर्नु भएको थियो । समारोहका प्रमुख अतिथि विद्वान उपासक धनबहादुर तकोले धर्म सम्प्राद अशोकले कलिंग युद्ध पछि शस्त्र परित्याग गरी सम्यक् ढंगले आजीविका गर्नु भई वास्तविक विजय महशुस गरेको दिनलाई बौद्ध जगतमा महान विजयादशमीको रूपमा अंगीकार गरिआएको बताउनु भयो । सो अवसरमा नगदेश बौद्ध समूहका कोषाध्यक्ष रामभक्त हाँयजुले स्वागत मन्त्रव्य दिनुभयो भने कार्यक्रमका अध्यक्ष मेजुले अशोकको जीवनी र देनबारे चर्चा गर्दै धन्यवादज्ञापन गर्नु भयो । पुण्यानुमोदन गरेर विसर्जन भएको सो कार्यक्रमको संचालन पुचःका सचिव राजकृष्ण बाडेले गर्नु भएको थियो ।

शान्ति पदयात्रा, भिक्षाटन एवं धर्मदेशना सम्पन्न

तानसेन, पाल्पा । तानसेन ज्ञानमाला संघ र बौद्ध महिला सेवा समिति, पाल्पाको संयुक्त व्यवस्थापनमा वुटवल शंकरनगर

डिझरकुवास्थित अन्तर्राष्ट्रिय बुद्ध परियति उदय विहारका अधिपति भिक्षु जटिलको नेतृत्वमा तानसेन नगर भित्र शान्ति पदयात्रा र भिक्षाटन कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ । ५० जनाको संख्यामा आएका भिक्षु, श्रामणेर, अनगारिकाहरूलाई तानसेनवासीले स-सम्मान स्वागत गर्नुका साथै श्रद्धापूर्वक भिक्षादान गरेका थिए । त्यस्तै श्री महाबोधि विहार, लहरेपिपलमा धर्मदेशना कार्यक्रम सम्पन्न भयो । बौद्ध महिला सेवा समितिका अध्यक्ष सुश्री चिनियादेवी वज्राचार्यको अध्यक्षतामा सम्पन्न सो कार्यक्रममा कार्यक्रम संयोजक दशरथमुनि शाक्यले स्वागत गर्नुहुँदै कार्यक्रममाथि प्रकाश पार्नुभयो र ज्ञानमाला संघका अध्यक्ष सर्जुलाल वज्राचार्यले धन्यवादज्ञापन गर्नुभएको थियो । प्रमुख अतिथि एवं प्रवचक भिक्षु जटिलले धर्ममा लारने नभई धर्मलाई धारण गर्न सिन्पर्छ, धर्मधारण गर्न स्वयं आफ्नो शरीरभित्र नियालु पर्छ, पाप कर्म त्यागेर कुशल कर्म गर्नुको साथसाथै शरीरभित्रको चित्तलाई पनि शुद्ध बनाउन सकेमा मात्रै धर्मको खुइकिला चहन सकिन्दै भन्नु हुँदै बुद्धको सारभूत उपदेशहरू सरल भाषामा देशना गर्नु भएको थियो । पाल्पाका सबैजसो बौद्ध संघसंस्थाका प्रमुखहरूको उपस्थिति रहेको उक्त कार्यक्रम संघका सहसचिव रत्नमान वज्राचार्यले संचालन गर्नुभएको थियो ।

भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविरको ७३ौ स्मृति दिवस मनाइयो

तानसेन, पाल्पा । भिक्षु शाक्यानन्द स्मृति गुठी, ज्ञानमाला संघ र बौद्ध महिला सेवा समितिको संयुक्त आयोजनामा भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविरको पुण्यस्मृति दिवस एक समारोहका बीच सम्पन्न भयो । गुठीका अध्यक्ष छत्रराज शाक्यको सभापतित्वमा संचालन भएको सो समारोहमा प्रमुख अतिथि धर्मानुशासक भिक्षु धर्मज्योति रहनु भएको थियो । गुठीका सदस्य दशरथमुनि शाक्यले स्वागत गर्नु हुँदै भिक्षु शाक्यानन्दले पाल्पाका बौद्धहरूलाई बुद्धमार्गमा हिंडन सिकाउनु भएको कुरा बताउनु भयो । गुठीका अध्यक्ष छत्रराज शाक्यले स्मृति गुठीको वार्षिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्ने क्रममा दिवंगत भिक्षुको बौद्ध इतिहास र धर्मका सम्बन्धमा निकै तेज स्मृति रहेको तथा अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध भिक्षुहरूले समेत उहाँको प्रशंसा गर्ने गरेको र वहाँलाई Father of Buddhism in Palpa को संज्ञा दिनु पर्ने कुरा बताउनु भयो । प्रमुख अतिथि भिक्षु धर्मज्योतिले दिवंगत भिक्षुले पाल्पाको बौद्ध समाजको लागि धेरै योगदान पुऱ्याउनु भएको चर्चा गर्नु हुँदै धर्मदेशना गर्नुभएको थियो । गुठीका सदस्य विश्वमान वज्राचार्यले धन्यवादज्ञापन र ज्ञानमाला संघका सचिव विनयराज वज्राचार्यले संचालन गर्नु भएको सो समारोहमा ज्ञानमाला संघका अध्यक्ष

सर्जुलाल वज्राचार्य, श्री भगवान बौद्ध गुठीका अध्यक्ष प्रेममान शाक्य, बौद्ध युवा संघका अध्यक्ष दीपेन्द्रकाजी शाक्य, धर्मचक्र युवा संघका अध्यक्ष राजेन्द्रमुनि शाक्य, पारिलेक युवा संघका अध्यक्ष अनन्तकुमार वज्राचार्य, ज्ञानमाला सभाका सचिव विरत्नलाल शाक्य, बौद्ध महिला सेवा समितिका अध्यक्ष सुश्री चिनियादेवी शाक्य, बौद्ध महिला आजीवन दायक समितिका अध्यक्ष सुश्री सुमना शाक्यले पनि आ-आफ्नो मन्तव्य प्रकट गर्नु भएको थियो ।

धर्मदेशना सम्पन्न

तानसेन, पात्या । ज्ञानमाला संघ, आनन्द विहारको निमन्त्रणामा भारतको श्रावस्तीबाट पाल्नुभएको बौद्ध भिक्षु संघानन्दबाट धर्मचक्र विहार तानसेनमा धर्मदेशना कार्यक्रम सम्पन्न भयो । ज्ञानमाला संघका कोषाध्यक्ष शोभामान वज्राचार्यको व्यवस्थापनमा र संघका पूर्व अध्यक्ष एवं सल्लाहकार दशरथमुनि शाक्यद्वारा संचालन गरिएको उक्त कार्यक्रममा भिक्षु संघानन्दले धर्मदेशनाको क्रममा बुद्धधर्मले विश्वव्यापी शान्तिमार्गको रूपमा प्रसिद्ध पाईरहेको अवस्थामा बुद्ध जन्मभूमि नेपालमा हत्या, हिंसा भईरहनु दुःखदायी कुरा हो भन्नु हुँदै शात्रुताले शत्रु कहिन्त्यै परास्त नहुने, मैत्री भावले नै सबै समस्या हल हुने सनातन धर्मलाई सबैले बुझ्नु पर्ने कुरामा प्रकाश पार्नु भयो ।

बुद्धपूजा र धर्मदेशना

ललितपुर । ललितपुरको पाटनदरबार क्षेत्रमा अवस्थित विश्वमैत्री विहारमा बुद्धपूजा र धर्मदेशना कार्यक्रम सम्पन्न भयो । पञ्चशील ग्रहण गरेर आरम्भ भएको बौद्धसभामा सुजाता गुरुमाले धर्मदेशनाको क्रममा अनित्य दुःख अनात्मा नै वास्तविक सारयुक्त दर्शन हुन् र यसलाई बुझेर आफ्नो जीवनमा प्रयोगमा ल्याउनु पर्ने कुरा बताउनु भयो । भिक्षु काहिला लामाले यथार्थ धर्म नबुझेको कारणले नै अशान्त वातावरण पैदा भैरहेको बताउनु भयो । उक्त सभामा हेराकाजी सुनिका, सत्त्व महर्जन, बोधिरत्न, वीरबहादुर शाक्य र कृष्ण महर्जन 'दुखी' लगायतका वक्ताहरूले आ-आफ्नो मन्तव्य राख्नुभएका थिए ।

सद्बुद्धम् कोविद उपाधि उत्तीर्ण

विद्याथीहरूलाई स्वर्णपदक प्रदान गरिने

नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाको 'परियति सद्बुद्धम् कोविद' उपाधि उत्तीर्ण गरिसकेका विद्यार्थी तथा उत्तीर्ण हुनेहरूलाई सम्मानस्वरूप श्रद्धालु दाताद्य धर्मरत्न शाक्य 'प्रिशुली' र जुजुभाइ तुलाधर, जानेश्वरले १०८ वटा स्वर्णपदक प्रायोजन गरिदिने भएको छ । उक्त स्वर्ण पदक प्रत्येक वर्ष प्रधान केन्द्रबाट आयोजना गरिने दीक्षान्त समारोहका दिनमा उक्त पदक प्रदान गरिने भएको छ ।

२०६१ सालको भ्रमण कार्यक्रम

थाईल्याण्ड बौद्ध तीर्थयात्रा

मिति : ०४ पौषदेखि १४ पौषसम्म

र्यानमार (बर्मा) थाईल्याण्ड

मिति : १६ पौषदेखि २६ पौषसम्म

थाईल्याण्ड सिंगापुर मलेसिया

मिति : २० माघदेखि फागुण ०१ सम्म

८ दिन थाईल्याण्ड

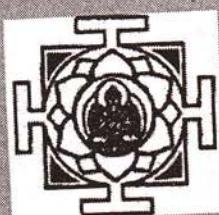
मिति : १२ पौषदेखि १९ पौषसम्म

१२ दिने श्रीलंका थाईल्याण्ड

मिति : ०२ माघदेखि १२ माघसम्म

चीन बौद्ध तीर्थयात्रा

मिति : ०२ चैत्रदेखि १४ चैत्रसम्म

ललित महानगर

ट्रामल्यू एण्ड दुर्योग प्रा.लि.

हरिहर भवन, पुल्चोक, ललितपुर, (साभा यातायातको अगाडी)

फोन : ५५४६५२६, ५५३७२२३ मोबाइल : ९८४९२०८८२२